

Segédanyagok az óvodai hitéleti neveléshez

13.

József és testvérei
1Mózes 37–50

**Segédanyagok
az óvodai hitéleti neveléshez
13.**

Segédanyagok az óvodai hitéleti neveléshez 13.

József és testvérei
1Mózes 37–50

Budapest, 2026

SEGÉDANYAGOK AZ ÓVODAI HITÉLETI NEVELÉSHEZ 13.

A kiadvány az óvodai hitélet támogatására készült. Digitális segédanyag.
Az itt található feladatok az RPI digitális feladatbankban is megtalálhatók.
Így egyedi feladatlapok is összeállíthatók a csoport igényeinek megfelelően.

Digitális feladatbank elérhetősége: <https://rpi-feladatbank.reformatus.hu/#/login>

Az összeállítás célja az egyházi és az állami óvodákban történő hittanoktatás segédleteinek bővítése
és az óvodapedagógusok hitéleti munkájának támogatása

A kiadványból bármely részletnek az oktatási célon túli felhasználása
csak a Kiadó és a Szerzők előzetes engedélyével lehetséges.

Bibliai idézetek forrása: Biblia. Revideált új fordítás (RÚF 2014), Magyar Bibliatársulat.

Szerzők: Pluhár Gáborné Szűcs Enikő – Dr. Arany Erzsébet
A tanulmány bevezető részét írta: Dr. Szászi Andrea

ISBN 978-615-5388-30-9

Illusztrátor: Csukás Csaba
Tördelő: Rezessy Szabolcs
Pedagógiai lektor: Dr. Arany Erzsébet
Nyelvi lektor: Zimányi Noémi
© Pluhár Gáborné Szűcs Enikő, Dr. Arany Erzsébet, Dr. Szászi Andrea, 2026.
© Csukás Csaba, 2026.
© Református Pedagógiai Intézet, 2026.

Tartalom

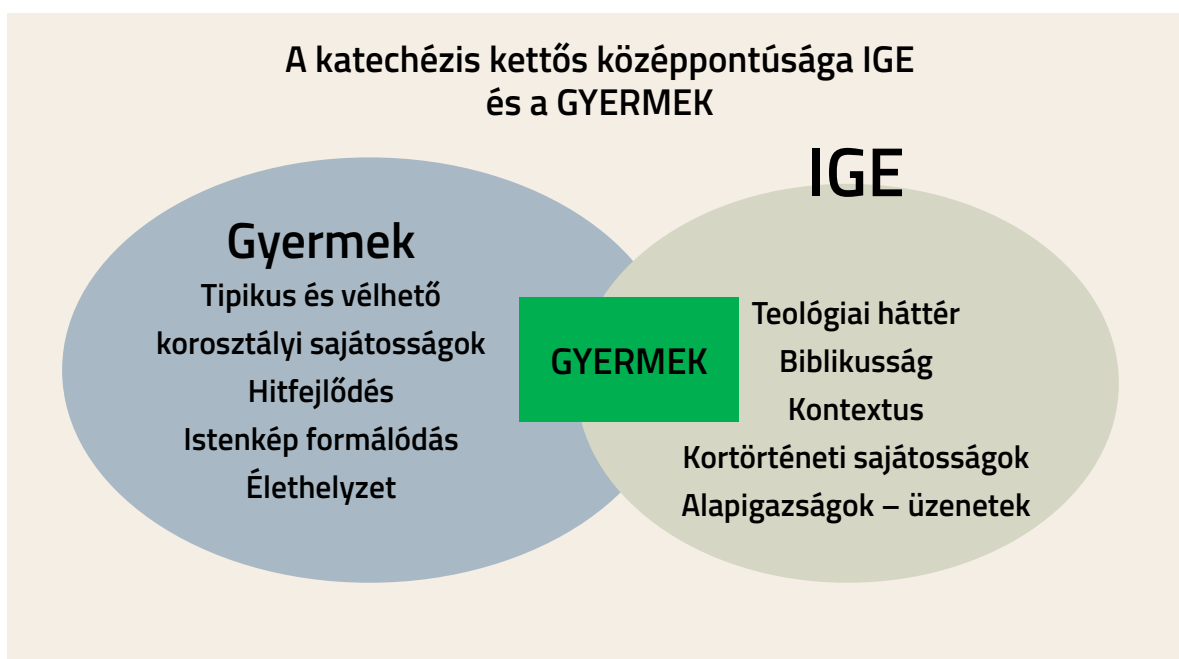

Bevezetés	9
A szakmai anyag rövid összefoglalása	11
I. TEOLÓGIAI SZEMPONTOK	12
1. A történet rövid összegzése – 1Mózes 37–50	12
2. A történet elhelyezése a bibliai könyvben, a Szentírás egészében	13
3. Kortörténeti információk	14
3.1. Helyszínek: Kánaán, Egyiptom	14
3.2. Többnejűség, Jákób családja	16
3.3. Félnomád életmód	16
3.4. A tarka ruha	16
3.5. Kereskedők, kereskedőkaravánok	16
3.6. Álomfejtés, ezüstserleg	17
4. Teológiai mondanivaló és életkérdések	17
4.1. Isten gondviselése, áldása	17
4.2. Engedelmesség, hűség a hitben és a munkában	18
4.3. A család közössége	19
4.4. Megbocsátás és megbékélés	19
4.5. Hogyan szól az Ige hozzánk? Milyen üzenetet rejt számunkra?	20
II. VALLÁSPEDAGÓGIAI SZEMPONTOK – KAPCSOLÓDÁS A 3–6 ÉVES GYERMEK VILÁGÁHOZ	21
1. A 3–6 éves gyermekek hitének általános jellemzői	21
1.1. Intuitív-projektív hit	21
1.2. Az istenkép fejlődése	21
2. A József történetéhez kapcsolódó valláspedagógiai szempontok	22
2.1. „Isten mindenütt veled van!” – Biztonságérzet és bizalom	22
2.2. Gondoskodnak rólam és én is gondoskodhatok	23
2.3. Isten szeretett gyermeke vagyok – fontos vagyok én is – éntudat, énteljesedés, önértékelés	23
2.4. A család és a családi vallásos szocializáció	24
2.5. Az érzelmek kifejezése, fontossága	24
2.6. Erkölcsi fejlődés, ítéletalkotás – a jó és a rossz	25
2.7. Megbocsátás, újrakezdés lehetősége	25
Felhasznált irodalom	26
III. SZEMPONTOK ÉS FELADATOK JÓZSEF TÖRTÉNETÉNEK FELDOLGOZÁSÁHOZ	27
Valláspedagógiai kapcsolódás a témához	28
IV. FELADATOK RAJZAI	37

Bevezetés

Az anyag célja a hitéleti neveléssel foglalkozó óvodapedagógusok, az óvodai hittanoktatás területén szolgáló hittanoktatók és lelkészek munkájának segítése.

Amikor a bibliai történetek üzenetét szeretnénk átadni az óvodáskorú (3–6 éves) gyermekeknek, akkor kettős szempontrendszerre tekintünk. Egyrészt a bibliai történet teológiai háttéréhez, másrészt a gyermek életkori, fejlődéslélektani sajátosságaihoz igazodunk. E két terület metszetében keressük az üzenetet, amelyet munkánkat megáldva, a Szentlélek Isten képes igazán eljuttatni hallgatóinkhoz.

1

Az első, áttekintő oldalon találunk egy rövid összegzést az adott bibliai történet fő mondanivalójáról, néhány kiemelt teológiai hangsúly, a hozzájuk kapcsolódó, felnőttekben megfogalmazódó életkérdések és a bibliai történethez kötődő valláspedagógiai szempontok feltüntetésével.

A teológiai és valláspedagógiai szempontok részletes kifejtése keretében sor kerül a bibliai történet rövid összefoglalására, a bibliai szöveggörnyezetben való elhelyezésére, a fő mondanivaló megfogalmazására. Kortörténeti sajátosságok, helyszínek bemutatása segíti a további megértést, majd a kiemelt teológiai hangsúlyokról olvashatunk. Az összefoglaló táblázat tovább vezet a teológiai mondanivaló megértésétől a saját életkérdéseinkhez, és a 3–6 éves gyermekek világához való kapcsolódáshoz. A második nagy egységben először a kisgyermekek hitének általános jellemzőire figyelünk, majd az adott bibliai történet kapcsán felmerülő valláspedagógiai szempontokhoz közelítünk.

Végül a bibliai történethez kapcsolódó feladatokat találjuk a feldolgozást segítő kérdésekkel és szempontokkal. A feladatok leírása után szerepelnek a hozzájuk tartozó rajzok és megoldókulcsok.

¹ Dr. Szászi Andrea: Bibliai történetek, egyházi témák az óvodában

A szakmai anyag rövid összefoglalása

Teológiai és valláspedagógiai szempontok József történetéhez (1Mózes 37–50)

Ábrahám, Izsák, majd Jákób és Ézsau története után az 1Mózes 37–50. fejezetek Jákóbról és családjáról szólnak, a középpontban pedig József áll ezekben a részekben. Ez a szakasz egy összefüggő történetet alkot a Szentírásban, amelyet József történeteként ismerünk. A folyamatosan kibontakozó cselekmény egységes, szép irodalmi alkotásban áll előttünk, a József és testvérei közötti ellentét fokozásával, egészen a feloldásig. Istent úgy ismerjük meg a történeten keresztül, mint aki rejtőzködik, nem fedi fel magát, de munkálkodik és jóra fordítja Józsefnek és családjának a sorsát. Józsefen keresztül Isten megőrizte Izráel népét, egy idegen országban is. Mindez a Hikszoszok egyiptomi uralma idején történhetett – kb. i. e. 1650–1540 körül.² Tulajdonképpen a történet választ ad arra a kérdésre, hogy hogyan is került Izráel népe Egyiptomba, ahol később rabszolgasorban élt és ahonnan Mózes vezetésével szabadult meg.³

Összefoglalva a következő teológiai hangsúlyokat, felvetődő életkérdéseket és valláspedagógiai szempontokat emeljük ki József történetéből:

	Teológiai hangsúlyok	Életkérdések a felnőtt szemével	Valláspedagógiai szempontok: kapcsolódás a kisgyermekhez (3–6 év)
1.	Isten gondviselése, áldása	Mit jelent számomra, hogy Isten gondoskodik rólam? Melyek az én életemben az Ő gondviselésének, áldásának jelei? Kik azok, akikről én gondoskodhatok? Hogyan élem meg a gondoskodás feladatát?	„Isten mindenütt veled van!” – Biztonságérzet és bizalom Gondoskodnak rólam és én is gondoskodhatok
2.	Engedelmesség, hűség a hitben és a munkában	Mit jelent számomra a mindennapokban az Istennek való engedelmesség? Mi segít abban, hogy kitartóan, hűségesen végezzem a munkámat?	Isten szeretett gyermeke vagyok – fontos vagyok én is – éntudat, önfejlődés, önértékelés
3.	A család közössége	Milyen ajándékokat hordoz számomra a saját családom? Hogyan tudom segíteni azokat a családokat, amelyekkel találkozok munkám során?	A család és a családi vallásos szocializáció
4.	Megbocsátás és megbékélés	Jelen van-e hétköznapijaimban a bocsánatkérés és a megbocsátás gyakorlata? Hogyan erősít engem az újrakezdés lehetősége, a „tisztá lap” esélye?	Az érzelmek kifejezése, fontossága Erkölcsei fejlődés, ítéletalkotás – a jó és a rossz Megbocsátás, újrakezdés lehetősége

² Clifford, Richard J. – Murphy, Roland E.: Teremtés könyve, in: THORDAY, Attila (szerk.): Az Ószövetség könyveinek magyarázata, Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2002, 93.

³ Clifford – Murphy: Teremtés könyve, 92.

I. TEOLÓGIAI SZEMPONTOK

1. A történet rövid összefoglalása – 1Mózes 37–50

Jákób 11. fia, József különösen kedves édesapjának. Nem csoda, hiszen fiatal korában elsőként választott kedves felesége, Ráhel későn született gyermeke. József különös álmaival dicsekszik testvérei előtt: egyszer az ő kénéiket látja leborulni saját kénéje előtt, másszor álmában meghajlik előtte a Nap, a Hold és 11 csillag. Jákób egy tarka ruhát ajándékozik Józsefnek, amely nem munkára való, és szintén kiemeli őt a többiek közül. A testvérek haragja József iránt egyre csak nő. Egy alkalommal, amikor apja testvérei után küldi Józsefet, hogy megnézzék, hogy vannak a távolban a nyájjal, hogyan dolgoznak, a testvérek elérkezettnek látják az időt arra, hogy megleckéztessék. Vannak közöttük, akik egyenesen meg akarják ölni, mások azt javasolják, dobják egy kiszáradt kútba. Végül kereskedők járnak arra, akik kihúzzák és rabszolgaként adják el Józsefet. A kétségbeesett testvérek József tarka ruháját báránylvérbe mártják, s édesapjuknak azt mondják, ezt a ruhát találták a mezőn. Jákób összeroskad gyászában, azt gondolja, hogy vadállat tépte szét kedves fiát.

Józsefet Egyiptomban adják el rabszolgaként. Egy magas rangú embernek, a fáraó testőrparancsnokának, Potifárnak a házába kerül. Munkáját becsületesen és sikeresen végzi, Potifár nemsokára egész háza felügyelőjévé teszi. Potifár felesége szemet vet a fiatal Józsefre. József azonban ellenáll a csábításnak, az asszony bosszúból azt hazudja a férjének, hogy József erőszakosan közeledett hozzá, így Potifár börtönbe zárta Józsefet. József a börtönben is megbízhatónak bizonyul, a börtönparancsnok még a kulcsokat is rá meri bízni. A börtönben találkozik két rabbal, akik közvetlenül a fáraó udvarából kerültek oda. A főpohárnok és a fősütőmester is nyugtalankodik álma és sorsa miatt. József Isten segítségével megfejti álmaikat, és a magyarázata be is teljesedik. A fősütőmestert kivégzik, a főpohárnok visszakerül hivatalába. József kéri a pohárnokot, hogy szóljon érdekében, hiszen ártatlanul került börtönbe. A főpohárnok azonban megfélemledik róla, és csak két év múlva jut eszébe József, amikor az egyiptomi bölcsek tanácstalanul hallgatják a fáraó furcsa álmait.

A főpohárnok tanácsára kihozzák Józsefet a börtönből, a fáraó elé állítják és a fáraó elmondja neki két álmát. A fáraó először hét kövér tehenről álmodott, amelyek a Nílus partján voltak. A hét kövér tehenet hét sovány tehen követte. A sovány tehenek megették a kövéreket, és mégis soványak, rútak maradtak. A fáraó második álma búzakalászsokról szólt. Hét gyenge kalász elnyelt hét kövér, dús kalászt. József hangsúlyozta, hogy Isten adhatja meg az álmok üzenetét, jelentését, és ezekkel akarja most figyelmeztetni a fáraót országa sorsát illetően. Elmondta, hogy a hét kövér tehen és a hét dús kalász hét bőséges, jó termést hozó esztendő jelentenek, Annyi lesz a termés, hogy nem lehet elfogyasztani. Azután azonban hét szűk, ínséges esztendő következik, éhínség lesz, erre utal a hét sovány tehen és a hét gyenge kalász. József javasolja, hogy a fáraó nevezzen ki valakit, aki összegyűjti a bő termést, elraktározza, tartalékolja a szűkösebb időkre. A fáraó elcsodálkozik József bölcsességén, és őt jelöli ki a feladatra. József Egyiptom kormányzója, felügyelője lesz, mindenkinek parancsol az országban. Feleséget is kap, egyiptomi papi családból. Két fia születik Egyiptomban.

A bő esztendők után valóban eljön az éhínség ideje. Az Egyiptomban felhalmozott gabonából nemcsak az egyiptomiaknak jut, a környező országokból is érkeznek vásárlók. Jákób fiai is elindulnak, hogy családjuknak élelmet vegyenek Egyiptomban. Jákób nem engedi el József után, szintén Ráheltől született legkisebb fiát, Benjámint, tíz testvérrel útra. József felismeri testvéreit, de ők nem ismernek rá. Nem fedi fel magát azonnal, hanem próbára teszi egymáshoz való ragaszkodásukat. Tolmács segítségével beszél velük, és azzal vádolja őket, hogy biztosan kémek. A testvérek elmondják, kik ők és honnan jöttek. Végül egy testvérnek Egyiptomban kell maradnia, és József azt parancsolja, hozzák el legkisebb testvérüket is, akkor majd hisz nekik. A gabona árát visszateszik a testvérek zsákjaiba. Amikor ők ezt felfedezik, megrémülnek, s arra gondolnak, hogy talán amiatt történnek velük ilyen különös dolgok, amit testvérükkel, Józseffel tettek.

Egy ideig elég a gabona, de egyszer szükségessé válik, hogy Jákób fiai újra Egyiptomba induljanak. Jákób nem akarja elengedni Benjámin, de a testvérek nem indulnak el nélküle. Júda kezeskedik Benjáminért, hogy vigyáz rá, rajta számonkérhető, bármi történne is. Jákób végül beleegyezik, hogy elmenjenek Benjáminnal, ajándékokat küld, és fiainak lelkére köti, hogy a zsákban talált pénzt adják vissza, ne gondolják őket tolvajoknak. A testvérek így is tesznek, ám József további próbák elé állítja őket. Miután megvendégeli testvéreit, elengedi mindegyiküket, de öccsének, Benjáminnak a zsákjába rejteti el ezüst serlegét, poharát. A katonák megtalálják a serleget, a testvérek pedig igen megremülnek. Józsefnek könnyörögnek azért, hogy engedje haza legfiatalabb testvérüket idős apjukhoz. Júda kéri, hogy ő maradjon ott helyette rabszolgának.

Amikor József látja, hogy testvérei részvétellel, tisztelettel gondolnak apjukra, nem tudja tovább türtöztetni magát. Sírva mutatkozik be testvéreinek. Megnyugtatja testvéreit, hogy nem kell félniük. Hívja őket, hogy költözzenek apjukkal, családjukkal együtt Egyiptomba. Jákób alig akarja elhinni, hogy kedves fia még él és várja őt Egyiptomban. Végül útra kelnek, és a fáraó engedélyével egy jól termő vidéken, Gósen földjén telepednek le. Jákób így újra láthatja Józsefet és két fiát is. Halála előtt megáldja fiait, majd nagy pompával, az egyiptomiak kíséretével temetik el szülőföldjén, Kánaánban. Az apa halála után a testvérek bocsánatot kérnek Józseftől mindazért, amit ellene tettek. József újra arról tesz tanúságot, hogy megbékélt velük és Isten akaratának tekinti mindazt, ami történt. Bár a testvérek terve gonosz volt, Isten akarata azt is jóra fordította, ezáltal gondoskodott róluk és más népekről is.

2. A történet elhelyezése a bibliai könyvben, a Szentírás egészében

József történetét a Biblia első könyvében, Mózes 1. könyvében találjuk. A Mózes 1. könyve a Szentírás első nagy egységének, az Ószövetségnek öt bibliai könyvből álló első szakaszát nyitja meg. *Pentateuchos*-nak (öt tekercsből álló könyvnek) is nevezik ezt a szakaszt. A *Mózes öt könyve* elnevezés nem a szerzőre, hanem az egyik főszereplőre utal. Ez az összefüggő alkotás az emberiség történetének kezdetét beszéli el a világ teremtésével kezdve, a zsidó nép ősatyáinak, néppé válásának történetével folytatva, a zsidó honfoglalás kezdetéig. A zsidó hagyomány héberül „Tórának”, vagyis „tanításnak”, „útmutatásnak” nevezte. Az Istenhez és az embertársakhoz való viszonyra nézve a zsidóság máig ezt a művet tekinti hite zsinórmértékének.⁴

A Mózes 1. könyvét a Biblia latin fordításában, a Vulgatában Genezisnek, azaz „Kezdeteknek” nevezték. Az első 11 rész összefoglalva az őstörténet címet kapta, mert hitvallásos módon tanúsodik arról, amit a világ létrejöttéről, az Isten gondviseléséről, a jóról és a rosszról hiszünk. A 12–50. rész az ősatyák története. Az ősatyák, pátriárkák azok a férfiak, akikről Isten választott népe, Izráel testileg származott: Ábrahám, Izsák, Jákób és 12 fia. Izráel történetének leírása velük kezdődik. A nekik tett ígéretek teljesedtek be Isten népe életében. Ők hordozzák és öröklik Isten áldását. Jákób fiaitól származik Izráel tizenkét törzse, és róla kapta nevét az egész nép is (Jákóbnak adta Isten az Izráel nevet).⁵ Az ősatyák történetének üzenete, hogy Isten elhatározta, kihozza az emberiséget a bűn mélységéből, és újra a teljes élet áldását, lehetőségét ajánlja fel neki. Ennek a tervnek első lépése Ábrahám elhívása.⁶

Ábrahám, Izsák, majd Jákób és Ézsau történetei után az 1Mózes 37–50. fejezetek Jákóbról és családjáról szólnak, a középpontban pedig József áll ezekben a részekben. Ez a szakasz egy összefüggő történetet alkot a Szentírásban, amelyet József történeteként ismerünk. A folyamatosan kibontakozó cselekmény egységes, szép irodalmi alkotásban áll előttünk, a József és testvérei közötti ellentét

⁴ Kustár, Zoltán: Mózes öt könyve (a Pentateuchos), in: Pecsuk, Ottó (szerk.): *Bibliaismereti kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2004, 37–38.

⁵ Bartha, Tibor (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon II.*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1993, 327.

⁶ Kustár: Mózes öt könyve (a Pentateuchos), 59.

fokozásával, egészen a feloldásig. Istent úgy ismerjük meg a történeten keresztül, mint aki rejtőzködik, nem fedi fel magát, de munkálkodik és jóra fordítja Józsefnek és családjának a sorsát. Józsefen keresztül Isten megőrizte Izráel népét, egy idegen országban is. Mindez a Hikszoszok egyiptomi uralma idején történhetett – kb. i. e. 1650–1540 körül.⁷ Tulajdonképpen a történet választ ad arra a kérdésre, hogy hogyan is került Izráel népe Egyiptomba, ahol később rabszolgasorban élt és ahonnan Mózes vezetésével szabadult meg.⁸

3. Kortörténeti információk

3.1. Helyszínek: Kánaán, Egyiptom

A Kánaán elnevezés a Kr. e. 2. évezredtől ismert. A szó jelentése, amely a tengerpart mellett halászott bíborcsigára vezethető vissza: Bíborország. A Bibliában az Ígéret földjének egyik neve, amelyet Isten ígért Ábrahámnak és utódainak. Ábrahám ide érkezve bejárja az országot, több helyen is hosszabb ideig marad. Tulajdont azonban csak akkor szerez, amikor Sárát eltemeti, és megvásárolja a makpélai szántóföldet a rajta lévő, temetkezési helyül szolgáló barlanggal együtt (1Mózes 23). Fia, Izsák, majd Jákób és fiai is itt élnek. József történetével kerül Izráel népe Kánaánból Egyiptomba. Jákób azt kéri Józseftől, hogy ősei földjén temesse majd el, abban a makpélai barlangban, amelyet Ábrahám szerzett. A 2Mózes 3,8 szerint Kánaán tejjel és mézzel folyó föld, így lett a bőség, a jólét jelképévé az egyiptomi fogságból menekülő, majd letelepedő nép számára.⁹

Hebrón Jákóbnak és családjának a tartózkodási helye. Palesztina legmagasabban épült (900 m) ősrégi városa. Az ókor egyik legszebb, gyümölcsökben gazdag városa, Jeruzsálemtől 36 km-re. Körülötte legelőken gazdag hegyek voltak. Közelében volt Mamré tölgyese a makpélai barlanggal, az ősatyák temetkezési helyével.¹⁰

Józsefnek egészen messze kellett mennie Hebróntól, amikor kereste bátyjait. Előbb Sikem környékére, majd Dótánba ment. Sikem jelentős kánaáni város, már a Kr. e. 4. évezredben is laktak ezen a területen. Jákób korában jelentős erődítményekkel és templommal rendelkezett. Istennel való találkozásának emlékére oltárt állított ezen a helyen Ábrahám és később Jákób is.¹¹ Dótán Sikemtől 25 km-re van, itt adták el Józsefet az Egyiptomba tartó kereskedőknek.

Egyiptom a Nílus folyó mentén elhúzódó afrikai ország. Az egyiptomiak „Kemethnek”, azaz fekete földnek nevezték hazájukat, ami a folyó menti termékeny parti sávra utal. Ez a sáv az ország lakható területe. 20–25 km széles, ám 1000 km-nél is hosszabb. Tőle nyugatra a líbiai, keletre az arab sivatag terül el. A Nílus partvidékén és a Kairótól északra fekvő mélyföldeken kívül Egyiptom területe teljesen eső nélküli sivatag. Így érthető, milyen nagy szerepe van a Nílusnak és a Nílus áradásainak. A folyó évente elárasztja a part menti síkságot, amikor pedig visszahúzódik, ott marad a termékeny iszap, amely nagyon gazdag termést tesz lehetővé. Jelentőségét mutatja az is, hogy a naptárt is az áradáshoz igazították. Az újév napja július 19., az áradás kezdete volt. Ha valamilyen okból elmaradt az áradás, az éhínséghez, „szűk esztendőkhöz”, egyenesen katasztrófához vezetett. Manapság, mivel az asszuáni gát szabályozza a Nílus vízellátását, az áradás kisebb mértékű.

Az ókori Egyiptom örökségét templomok falai, oszlopai, sírkamrák feliratai, hieroglifái őrzik. Az írásjelek, a hieroglifák megfejtése óta számos dolgot tudhatunk az egyiptomi kultúráról, vallásról, az ország történetéről. Az ország lakossága már az ókorban is vegyes, afro-ázsiaiak mondható.

⁷ Clifford – Murphy: Teremtés könyve, 93.

⁸ Uo.: 92.

⁹ Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon II.*, 4.

¹⁰ Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon I.*, 584.

¹¹ Uo.: 481.

Az egyiptomi vallás jellemzője a sok isten tisztelete. Az állatok, az állatfejú, embertestű istenek tiszteletén túl fő istennek a Napot, Rét tartották ebben a napsütéstől állandóan ragyogó, felhőket alig látó országban. Hittek a halál utáni életben, ezért balzsamozták be a halottakat, tettek melléjük szobrokat, festették ki sírkamráikat.

Kr. e. 3000 táján jött létre Alsó- és Felső-Egyiptomból a fáraók birodalma. Az Óbirodalom fővárosából, Memfisből semmi nem maradt fenn, a fáraók temetkezési helyéül épített hatalmas piramisok viszont ma is mutatják a monumentális építkezések mértékét. Az országot kerületekre osztották, hogy a birodalmi tisztviselők átláthassák a termésekből befolyó adókat. Rengeteg hivatalnok, és robotmunkások százezrei dolgoztak az országban, köztük sokan hadifoglyokként érkezett kényszermunkások. Az erős Óbirodalom, majd a Középbirodalom is belső viszályok miatt gyengült meg. Az Ázsia felől támadó idegen nép, a hikszoszok kerültek hatalomra. A hikszosz fáraók idejére tehető József története is. Ők az egyiptomi ellenállás csökkentése érdekében is szívesen látták az Ázsia felől érkező betelepülőket, így, ebben a korban kerülhetett ilyen magas pozícióba idegenként József. Ez kb. a Kr. e. 1600-as évek második felében történhetett.

Később az egyiptomiak kivívják szabadságukat, kezdetét veszi az Újbirodalom kora. Ekkor a fáraók nem piramisokat, hanem óriási templomokat építettek. A korszak legnagyobb fáraója II. Ramszesz, hatalmas építkezéseket folytatott és magáról új várost is nevezett el. Ebben az új időszakban az idegenek kényszermunkások lesznek Egyiptomban – ezen a ponton jutunk el Mózes történetéhez, Izráel Egyiptomból való szabadulásához a Szentírásban.¹²

Gósen földje a Nílus-delta közelében fekvő termékeny terület Egyiptomban. Itt telepítette le József apját és testvéreit. Ez a vidék gazdag földet adott a juhtartáshoz és elég közel volt az ország határához ahhoz, hogy elhagyhassák az országot, ha az szükségessé válna. Az egyiptomiak a juhpásztorokat „utálatosnak” tartották. Bár tisztelték József rokonait, ez a különállás is lehetővé tette, hogy Jákób családja ne keveredjen az egyiptomiakkal.¹³

<https://bibliatarsulat.hu/bibliai-terkepek/>

¹² Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon I.*, 326–329.

¹³ Tóth, Kálmán: Mózes öt könyvének magyarázata, in: Bartha, Tibor (szerk.): *Jubileumi Kommentár*, MORE Zsinata, Budapest, 1981, 179.

3.2 Többnejűség, Jákób családja

Izráel népe az ősatyák idejében alkalmazkodik a környezetéhez. Bár a teremtésről szóló beszámoló monogámiáról beszél, az ősatyáknál találkozunk a poligámiával. A Hammurabi Kódex szerint a férjnek lehet egy második felesége, ha a feleség meddő. Ehhez nincs joga, ha a felesége egy rabszolganőt maga ajánl fel. Két feleség többször előfordul a Szentírásban, de ez mindig békétlenség forrása. A korban a többnejűség természetesnek számított, de összességében elmondható, hogy a monogámia volt uralkodó az izráeli családban.¹⁴

Jákób Ráheldt szerette volna feleségül venni, dolgozott is érte hét évet apósánál. Apósa azonban a lefátyolozott Leát adta hozzá, Ráhel nővérét, arra hivatkozva, hogy nem szokás a fiatalabbat először férjhez adni. A becsapott Jákób még hét évet dolgozik, hogy a szeretett Ráhel is az övé lehessen. Így két felesége lesz. Ezen túl a sokáig gyermektelen Ráhel szolgáját ajánlja maga helyett másodfeleségnek, majd Lea is így tesz. Így ettől a négy feleségtől származik Jákób 12 fia. Ráhelnek csak hosszú idő után születnek saját gyermekei, József és Benjámin. Ezért annyira kedves Jákób számára szeretett feleségétől származó első fia, József. Benjámin születése után Ráhel meghal, József elvesztése után Benjámin marad Jákób számára a Ráheldtől származó, féltett gyermek.

3.3 Félnomád életmód

Az ősatyák történeteiben a félnomád kisállattenyésztők világa jelenik meg, amelynek középpontjában áll a család és a nemzetség, és életének hétköznapi eseményei. Félnomádoknak azokat a kisebb-nagyobb törzseket, népcsoportokat nevezik, amelyek útban vannak a vándorló, nomád életformából a letelepedett életforma felé. Már hosszabban időznek egy-egy helyen, de még nem építenek házakat, nem telepednek le véglegesen, hanem sátorlakók maradnak. Ez jellemző Ábrahám és később fia, Izsák, életére is, aki azonban már vetett és aratott is. A törzsi tagolódás, az életforma jellemzői hosszan tartják magukat, ám egy bizonyos fordulóponton hangsúlyosabbá válnak a letelepedett élet jellemzői.¹⁵ Izsák fia, Jákób és az ő fiai is így élhettek. Megélhetésüket az állattartás biztosította. A pásztorok mindig felelősek voltak a rájuk bízott jószágért. Ha az állat elveszett, vagy vadállat tépte szét, azt valamivel igazolniuk kellett a gazda felé. Ehhez hasonlóan adnak számot a testvérek József eltűnéséről, hazug módon, József bevérezett ruhájának bemutatásával.¹⁶

3.4 A tarka ruha

A hosszú tarka ruha elnevezés arra utal, hogy a megszokott egyszínű köntöstől eltérő, hosszú ujjú ruhát készíttetett Jákób kedvenc fiának, Józsefnek. Ez nem a hétköznapi munkára való viselet volt, hanem kiemelte őt a többiek közül. Ebben a ruhában nemigen lehetett idősebb testvéreinek bojtárja. Valószínűleg nem élt a testvéreihez hasonló pásztoréletet, hanem otthon volt és apja megbízásából látogatta meg időnként testvéreit. A tarka ruha is arra utal, hogy mint „elkényeztetett” ifjú hordott rossz híreket apjának a testvéreiről.¹⁷

3.5 Kereskedők, kereskedőkaravánok

A történetben említett izmáeliták híressé váltak karavánkereskedelmükről. Maga a nép elnevezése (izmáeli) is tágabb értelemben kereskedőt jelentett. A kereskedőkaravánok a vidék ismert termékeit szállították, amelyek a gyógyászatban, az egyiptomi bebalzsamozásban, a szépítkezésben voltak használatosak. Emellett rabszolgakereskedelemmel is foglalkoztak. A midianiták talán egy ágát képezték az izmáelita néptörzsnek.¹⁸

¹⁴ Bartha, Tibor (szerk.): *Az Ószövetség népe*, DRHE Szegedi Vallástanári Tanszéke, Szeged, 1998., 13.

¹⁵ Bartha: *Keresztyén Bibliai Lexikon I.*, 476–477.

¹⁶ Tóth: *Mózes öt könyvének magyarázata*, 174.

¹⁷ Uo.: 173.

¹⁸ Uo.: 173–174.

3.6 Álomfejtés, ezüstserleg

Az ókori keleti világban sok-sok álomfejtő, jós vállalkozott a jövő megfejtésére. Az álmokban jeleket sejtettek. Egyiptom és Mezopotámia királyai hivatásos álomfejtőket alkalmaztak. Mivel az álmok jelentése gyakran nem volt kézenfekvő, az ókori felfogás szerint az álomfejtők jövőmondók, varázslók kell, hogy legyenek. Izráel népe számára minden varázslás, jövőmondás tilos volt, Isten népe körében nem voltak hivatalos álomfejtők. Az álmok magyarázata Isten előjogának számított, Ő adott bizonyos kiválasztott személyeknek képességet az álmok értelmezésére. Ezt különleges, Istentől való ajándéknak tekintették, és nem megtanulható mesterségnek.¹⁹

Amikor az Ószövetségben találkozunk azzal, hogy Isten adhat kijelentést az álmokon keresztül, akkor Ő adja meg a megfejtést, az álom jelentését is. Azonban nem minden álom útmutatás. Isten önállóan dönt az ember jövőjéről és nem mindig válaszol az azzal kapcsolatos kérdésekre.²⁰

Bár József arról vall a fáraó előtt, hogy nem ő, hanem Isten fejt meg az álmokat, a történetben találkozunk azzal is, hogy Józsefnek van egy kelyhe, amelyből jósolni szokott. A kehelyjósolás ismert szokás volt. A kehelyben lévő vízbe vagy borba más színű, fajsúlyú folyadékot, pl. olajat öntöttek. A két folyadék keveredésével kirajzolódó alakzatokból vontak le következtetéseket személyekre és a jövőre nézve. Az ókori emberek az ilyen kelyhet szentnek tartották. Ellopásáért halálbüntetés járt, amelyet csak örökös rabszolgasággal lehetett kiváltani. Ezért riadnak meg a testvérek és könyörögnek kegyelemért, amikor Benjámín zsákjában megtalálják a keresett ezüstkelyhet.²¹

4. Teológiai mondanivaló és életkérdések

4.1 Isten gondviselése, áldása

József történetében úgy ismerhetjük meg Istent, mint Aki gondoskodik az övéinek életéről, népéről, sőt rajtuk keresztül a többi népről is.

A Biblia szerint a gondviselés azt jelenti, hogy Isten fenntartja, óvja és vezeti a teremtet világot, benne minden ember életét. Kezében van az élővilág minden titkával együtt, a népek sorsa, történelme. Emellett fontos számára minden egyes ember élete. Megmutatja jóakarátát, erejét a minden napokban és a különleges, csodás események kapcsán is. Az Isten szeretetéről és gondoskodásáról szóló ígéreteknek nagy szerepük van az egész Szentírásban.²²

A hitünk alapjait összefoglaló konfirmációi kérdések a következőképpen fogalmazzák meg, mit is jelent a gondviselő Istenben hinni:

„20. Mi a gondviselésbe vetett hit?

Isten szeretetének állandó megtapasztalása. Az a boldog érzés, hogy életemet nem a vaksors, a végzet irányítja, hanem az én mennyei Atyám.

21. Mi a gondviselésbe vetett hit haszna?

Megszabadít 1. az aggodalmaskodástól, 2. a babonák sötétségéből, 3. az emberektől való félelemtől. 4. derűssé és hálássá tesz, 5. valamint reményt ad szívembe minden körülmény között.

22. Mi a gondviselésbe vetett hit kifejeződése?

Az imádság, szívemnek a mennyei Atya előtt való kiöntése.”²³

A gondviselésbe vetett hit segít tehát abban, hogy örömeink és problémáink között is találjunk biztos lelki kapaszkodót. Ezt élhetjük át, amikor imádkozunk, gondolatainkkal Istenhez fordulunk.

¹⁹ Bartha: *Keresztyén Bibliai Lexikon I.*, 73.

²⁰ Tóth: *Mózes öt könyvének magyarázata*, 175.

²¹ Tóth: *Mózes öt könyvének magyarázata*, 178.

²² Bartha: *Keresztyén Bibliai Lexikon I.*, 527–528.

²³ Szénási, Sándor: *Megtaláltuk a Messiást – Református konfirmációi olvasókönyv*. Kálvin Kiadó, Bp, 2015. 234.

Bízhatunk abban, hogy Isten határozza meg mindennek az idejét és értelmét, az emberi szándékok, tervek fölött is. Láthatjuk ezt a történetnek abban a mozzanatában is, hogy József kéri a főpohárnokot, hogy járjon közbe szabadulásáért, de csak két év múlva gondolnak rá újra és akkor következik be a szabadulás.

József személyes életútján láthatjuk, hogy Isten mindenütt vele volt, bármerre járt. Isten áldása kísérte útját, úgy, mint őseinek is. József őseinek, az ősatyáknak élő találkozásai voltak Istennel. Kijelentéseket, ígéreteket kaptak, amelyek be is teljesedtek. Kaptak ígéreteket a távoli jövőre nézve is.²⁴ A rendkívüli ígérek központi eleme az áldás. A bibliai hagyományban az áldással a termékenység, az életerő, a siker, az anyagi jólét, a bőség közlése kapcsolódik össze. Mivel minden jó forrása Isten, a javak forrása Isten jóindulata, akarata. Azt az embert, aki áldást kapott, magát is különleges erővel felruházottnak tekintették. Amíg az ősatyák történeteit megelőző részekben, az őstörténetben azt láthatjuk, hogy az Istentől elszakadó emberiség a bűn eluralkodásával az „átok útját járja”, itt Isten az áldással nyitja meg az üdvösség történetét egy család, egy nép, és rajta keresztül minden nép számára. Ez a szál Jézus Krisztus által ér célba, aki az átkot magára veszi, a bűnért meghal, és áldást, új lehetőséget, Istentől kapott életet, vagyis üdvösséget hoz.²⁵

4.2 Engedelmesség, hűség a hitben és a munkában

József alakjának jellemzője a történeten keresztül, hogy az Úr vele volt, minden sikerült neki, megnyerte mindenkinek a bizalmát, jóindulatát.²⁶ Ennek a sikernek az alapja egyrészt Isten gondviselő szeretete, áldása, másrészt József formálódó engedelmessége, hűsége az őt vezető Istenhez.

Az engedelmesség a Szentírás szerint olyan magatartás, amellyel az ember valamilyen hatalom vagy felsőbbség utasításának, parancsának eleget tesz, valamilyen tekintélynek aláveti magát. A Biblia az Isten iránti engedelmességre tanít, mégpedig úgy, hogy az ne kényszerből, félelemből történjen, hanem jó szívvel, azonosulva Isten akaratával. Ez az elfogadásból fakadó engedelmesség vonatkozik azokra is, akik Isten akaratából előttünk járnak, rólunk gondot viselnek: szülők, nevelők, vezetők. Jézus Krisztus maga ad példát az engedelmességre azzal, ahogyan mindenben aláveti magát a mennyei Atya akaratának.

József álmainak elmesélésekor hencsegőként, dicsekvőként mutatkozik be, aki megérdemli, hogy megleckéztessék. Később azonban ezzel szemben minden erejével arra törekszik, hogy hasznos legyen ott, ahol van. Megbízhatónak, becsületesnek bizonyul Potifár házában, a börtönben, és Egyiptom élén is.²⁷ Isten ellen való véteknek tartotta volna, hogy engedjen gazdája felesége csábításának. Nem akar bosszút állni testvérein, jóindulatáról biztosítja őket. Jellemrajza szép és értékes vonásokkal gazdagodik a történet előrehaladásával.

József engedelmességének, hűségének gyümölcse magas rangja, méltósága és családja kiteljesedése. A fáraó ünnepélyes keretek között iktatja tisztségébe. Intéző lesz, a jelenet és kellékei a beiktatására utalnak – gyűrű, finom vászonruhák, aranylánc, szekér. Új, egyiptomi nevet is kap, amely rangját jelzi: „Cáfenat-Pánéah”, azaz „az élők táplálója”.²⁸ A magas rangot érzékelteti az is, hogy egy egyiptomi főpap, Ön papjának a lánya lesz József felesége, ami majdnem azzal ér fel, mintha a fáraó családjából házasodott volna. József gyermekeinek a nevei arra utalnak, hogy József vigasztalást kap a sok viszontagságos idő után. Manassé neve azt jelenti, „elfeledtető”, Efraimé pedig azt, hogy „megszaporított engem az Isten”.²⁹

²⁴ Bartha: *Keresztyén Bibliai Lexikon I.*, 363.

²⁵ Rózsa, Huba: *A Genesis könyve II. – A pátriárkák*, Szent István Társulat, Bp., 2009. 215–217.

²⁶ Tóth: *Mózes öt könyvének magyarázata*, 174.

²⁷ Tóth: *Mózes öt könyvének magyarázata*, 174–175.

²⁸ Uo.: 176.

²⁹ Uo.: 176.

4.3 A család közössége

Bár a Bibliában nem találunk pontosan a család szóval fordítható kifejezést, a családi kapcsolatok, az összetartozás ereje számos történetben nagyon fontos szerepet kap. Izráel törzsei nemzetségekre, a nemzetségek pedig házakra oszlanak. Ez a „ház, háznép” lehet a család, nagycsalád megfelelője a mi szóhasználatunkban.

A bibliai korban korán házasodtak, így egy férfi már 20 éves kora előtt apa, 40 éves korára nagypapa, 60 éves korára dédapa lehetett. Jákób háza népe 66 fő volt akkor, amikor József hívására Egyiptomba költöztek (1Mózes 46). Ebbe nem számították be a fiak feleségét, csak a fiakat és a gyerekeket. A nomád életformában a nagycsalád együtt élhetett, de felismerhető a szűkebb értelemben vett család is, a férfi, a nő és a gyermekek közössége. A Szentírás Isten áldásának, a társadalom legkisebb egységének tekinti a családot.

A házasság teljes életközösséget, szövetséget jelent. Bár kialakult a poligámia is, a Biblia a házastársak egymás iránti hűségét, teljes odaadását, szeretetét követeli meg. A család istentiszteleti közösség is, Isten törvényét, szabadító tetteit át kell adni a családban a következő nemzedéknek. Az asszony feje a férfi, akinek szeretettel kell gondoskodnia feleségéről. A gyermekáldás, a sok gyermek Isten különös ajándéka, megtiszteltetést jelent.³⁰

József életútján keresztül betekintheünk Jákób családjának történetébe. Látjuk, hogy a nagycsalád együtt mozdul, együtt küzd a megélhetésért. József nem feledkezik meg arról, hogy hová, kikhez tartozik. Jákób halála előtt megáldja fiait, és kérésére ősei földjén temetik el. Jákób 11 fiáról és József két fiáról kapta a nevét Izráel népének 12 törzse. Isten oltalmazó szeretete kíséri népe életét Egyiptomban, ahol elszaporodnak, később a kivonuláskor, majd akkor is, amikor visszatérnek Kánaánba és törzsenként letelepednek.

4.4 Megbocsátás és megbékélés

József egész történetén végigvonul az a feszültség, amely a József és testvérei közötti indulatok fokozódásával a végsőkéig mélyíti a konfliktust. Miután Józsefet elveszítik, apjuknak hamis halálhírt visznek. Amikor Egyiptomban a testvérek megrémülnek József vádjától, a zsákjukban megtalált pénztől, a különleges eseményektől, eszükbe jut régi tettük, és arra gondolnak, hogy amiatt éri őket most majd büntetés. Tartanak József bosszújától akkor is, amikor József felfedi magát, és akkor is, amikor apjuk, Jákób meghal.

Katartikus befejezést ad a történetnek az a jelenet, amelyben a testvérek bocsánatot kérnek Józseftől, és kérik, hogy ne álljon bosszút rajtuk. Hivatkoznak arra is, hogy ez apjuk tanácsa volt. József pedig gyakorolja a megbocsátást, megkönyörül testvérein. Megszánta őket már akkor is, amikor látta, hogyan gondolkodnak apjuk fájdalmaról, hogyan igyekeznek megmenteni Benjámint. Akkor is és az apa halála utáni jelenetben is arra mutat rá, hogy Isten akaratából került Egyiptomba. Istennek terve volt vele, és így az ő útja sokak megmentését szolgálta. Isten jó akarata még a gonosz, gyilkos indulatból fakadó szándék ellenére is jóra tudta fordítani az események menetét.

A Biblia az ókori keleti népek szokásaihoz képest gátat vet a féktelen bosszúállásnak. A 3Mózes 19,18-ban pedig ezt olvashatjuk: „*Ne légy bosszúálló, se haragtartó néped fiaival szemben! Szeresd felebarátodat, mint magadat! Én vagyok az Úr!*”.³¹ Az Újszövetség üzenete megerősít abban, hogy Jézus Krisztus által Isten bocsáthat meg minden bűnt. Ha megvalljuk bűneinket, elfogadhatjuk Tőle a bűnbocsánatot. Ő tesz késszé arra is, hogy mi is könyörülő szeretettel, megbocsátó lélekkel tudjunk tekinteni azokra, akik minket bántottak meg. A megbocsátás ajándéka felbecsülhetetlen érték annak számára is, akinek megbocsátanak, és annak is, aki megszabadul haragjától. A Jézustól tanult imádságban, a Miatyánkban akár minden nap találkozhatunk ezzel a gondolattal: „*bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek*” (Máté 6,12).³²

³⁰ Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon I.*, 245–248.

³¹ Léon-Dufour, Xavier: *Biblikus Teológiai Szótár*. Szent István Társulat, Budapest, 1972, 897.

³² Bartha (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon II.*, 170–171.

4.5 Hogyan szól az Ige hozzánk? Milyen üzenetet rejt számunkra?

A bibliai történet háttérét, teológiai mondanivalóját megismerve el kell gondolkodnunk azon, vajon milyen életkérdésekben szólít meg bennünket ma mindez. Egészen személyesen milyen üzenetet hordoz számunkra?

A következő táblázat segít abban, hogy áttekintsük, milyen életkérdéseket vetnek fel a József történetéből kiemelkedő teológiai hangsúlyok, majd tovább gondoljuk, hogyan kapcsolódhatunk a kisgyermek világához.

	Teológiai hangsúlyok	Életkérdések a felnőtt szemével	Valláspedagógiai szempontok: kapcsolódás a kisgyermekhez (3–6 év)
1.	Isten gondviselése, áldása	Mit jelent számomra, hogy Isten gondoskodik rólam? Melyek az én életemben az Ő gondviselésének, áldásának jelei? Kik azok, akikről én gondoskodhatok? Hogyan élem meg a gondoskodás feladatát?	„Isten mindenütt veled van!” – Biztonságérzet és bizalom Gondoskodnak rólam és én is gondoskodhatok
2.	Engedelmesség, hűség a hitben és a munkában	Mit jelent számomra a mindennapokban az Istennek való engedelmesség? Mi segít abban, hogy kitartóan, hűségesen végezzem a munkámat?	Isten szeretett gyermeke vagyok – fontos vagyok én is – éntudat, önfejlődés, önértékelés
3.	A család közössége	Milyen ajándékokat hordoz számomra a saját családom? Hogyan tudom segíteni azokat a családokat, amelyekkel találkozok munkám során?	A család és a családi vallásos szocializáció
4.	Megbocsátás és megbékélés	Jelen van-e hétköznapijaimban a bocsánatkérés és a megbocsátás gyakorlata? Hogyan erősít engem az újrakezdés lehetősége, a „tiszt lap” esélye?	Az érzelmek kifejezése, fontossága Erkölcsei fejlődés, ítéletalkotás – a jó és a rossz Megbocsátás, újrakezdés lehetősége

II. VALLÁSPEDAGÓGIAI SZEMPONTOK – KAPCSOLÓDÁS A 3–6 ÉVES GYERMEK VILÁGÁHOZ

1. A 3–6 éves gyermekek hitének általános jellemzői

1.1 Intuitív-projektív hit

Az óvodáskorú gyermek hitét Fowler intuitív-projektív hitnek nevezi. A kisgyermekekre jellemző, hogy gyermeki, természetes hitük képzelőerővel teljes, utánzó jellegű. Egyrészt a gyermek saját benső világából táplálkozó elképzelések, másrészt a családban megéltek, tapasztaltak alapján Istenre és a transzszendens világra vonatkozó kivetítések alkotják.³³ A gyermek azonosul azokkal a gondolkodásbeli mintákkal, amelyek a hozzá legközelebb álló felnőttek hitvilágát jellemzik, megismerkedik a kapcsolódó tabukkal, szabályokkal.³⁴

A fantázia, a képzelőerő a gyermekben és a körülötte lévő feszültségeket és félelmeket segít leképezni és feldolgozni. A felnőttek feladata építő irányba terelni a gyermek kutakodását történetekkel és szimbólumokkal. Ehhez elfogadó környezet szükséges, ahol a gyermek kifejezheti magát verbálisan és nonverbálisan is. Egy ilyen közegben fogadja nyitottan a korrekciót, a benne lévő képek újra formálását.³⁵

1.2 Az istenkép fejlődése

A gyermek vallásosságának gyökereit a születést követő összetartozás, egybefonódás tapasztalatában látják a lélektani megfontolások. Az ősbizalom, az anya-gyermek kapcsolat, az elrejtettség-érzés, az anya mindenhatósága, az anya arca, amelyben önmagára ismer és az odafordulást és elfordulást jeleníti meg számára – ezek az istenkép első, később is megjelenő elemei.

A gyermek istenképébe aztán mindkét szülő vonásai beleolvadnak. Ám nem a szülőkről alkotott kép változik át istenképpé, hanem inkább a szülőkhöz és Istenhez is kötődő „feltétlen szeretet” és „legfőbb tekintély” képe mutatkozik meg az istenképben.³⁶ A kisgyermekkor vallására jellemző tehát a „szülő formájú” istenkép, melyben Isten jószágos Atya, férfierővel felruházva. Az antropomorf-analógiás gondolkodásnak megfelelően az emberi tulajdonságokat Istenre vetítik át, és a szüleikre is az isteni tulajdonságokat tartják érvényesnek. (pl. a szülő örök életű)³⁷

Tovább árnyalja az istenképet a szülőkkel való azonosulás folyamatában a szülői parancsok és tiltások beépülése, a felettes én kialakulásával, ami az erkölcsi cselekvés alapjává válik, majd elérkezik a tudatos különbségtétel a szülőkép és az istenkép között.³⁸ A tapasztalatok gazdagodásával beleolvad az istenképbe mind az otthonlét, mind az elhagyatottság érzése, pozitív és negatív tapasztalatok is keverednek, összesűrűsödik az, ami gazdagítja, előre viszi és az, ami rémiszti az embert.³⁹

A belső feszültségek, a félelem feldolgozásában előre viszi a gyermeket a bibliai történetekre való elmélyült odafigyelés. A történet hallgatása közben intenzív tanulás zajlik, belső képalkotás, azonosulás a szereplőkkel. A nagy kérdésekkel foglalkozó élethelyzetek, konfliktusok azon a síkon kerülnek elő, amelyen a kisgyermek ezekkel foglalkozni tud. A történet segítségével formátlan érzések, lelki, erkölcsi tartalmak nyernek formát. Ezek a megküzdésre, a félelem leküzdésére serkentik a gyermeket. Ezekből a történetekből bontakozik ki, formálódik tovább az istenkép – kicsoda és

³³ Kovács Barbara Luca – Mátrai Marianna: Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 117.

³⁴ Fodorné Nagy Sarolta: *A katechézis kommunikációs problémái*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1996, 38.

³⁵ Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise ...*, 117.

³⁶ Schweitzer, Friedrich: *Vallás és életút – Vallási fejlődés és keresztyén nevelés gyermek- és ifjúkorban*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1999, 187.

³⁷ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 38.

³⁸ Schweitzer: *Vallás és életút*, 196.

³⁹ Uo.: 188.

milyen az Isten. A Biblia nagy történetei bátorságot, bizalmat adnak a gyermeknek arra nézve, hogy Isten jó, az élet szép, Isten nehéz helyzetben sem hagy el, lehet benne reménykedni. A történetekben gyökerezhet a kisgyermek identitástudata is: ő Isten teremtménye, Isten szeretetből alkotta – ez a tudat bátorságot, reményt ad.⁴⁰

2. A József történetéhez kapcsolódó valláspedagógiai szempontok

József története több ponton is segít abban, hogy az óvodáskorú gyermek hitének sajátosságait figyelembe véve, az ő világához kapcsolódjunk, istenképe gazdagodásához hozzájáruljunk. Nézzük meg közelebbről, mit is jelent ez!

2.1 „Isten mindenütt veled van!” – Biztonságérzet és bizalom

Az ósatyák történetét átszövő, újra és újra elhangzó ígéretek üzenete: „Biztonságban vagy, vigyázok rád, bízatsz bennem, számíthatsz rám, mindig a legjobb barátod leszek”. Ez az Isten szövetségéről, hűségéről, szeretetéről szóló megerősítés igen fontos a kisgyermek számára is.

A gyermek biztonságérzetének alapja az az ősbizalom, amit az anya-gyermek kapcsolat elrejtett-ség érzésében él meg, és ami az istenkép formálódásának gyökerét is nyújtja számára. Erre épül a további bizalom az emberekben, a világban és Istenben.

A kisgyermeknek igénye van a biztonságra, a követhető viselkedési normákra, az egészséges autonómiára, bővülő ismeretekre. Mindez a kisgyermek vallásos igényének nevezhető a szó tágabb értelmében. Számára az egész világ Istenről beszélhet, ha a környezete ezt közvetíti számára. Van benne egy természetes „istenvágy”, amire válaszolhat az ő fizikális, érzelmi és intellektuális igényeinek kielégítésével a környezete. Így valósulhat meg természetes módon a keresztyén értékek közvetítése számára.⁴¹

A hitbeli értékek közvetítése még nem elsősorban ismeretátadás, hanem inkább élmények és személyes kapcsolatok erejének útján történhet. A gyermek az emberi kapcsolatok hőfokán keresztül tanul. Nagyon fontos ezért, hogy akitől a történetet hallja, annak magának is élményt jelentett a bibliai történettel való találkozás. A mesélés személyes érintettségéből fakadó atmoszférájára évek múlva is emlékezni fog.⁴²

Az Isten ígéreteivel való biztatás, az Isten vezetéséről, gondviseléséről szóló tanítás azt is jelenti, hogy a Szentírás bátorító üzenetét és történeteit kell hangsúlyoznunk ebben az életkorban. Ne egy fenyegető, számon kérő Istent mutassunk be neki, hanem a hűség, az irgalom Istenét, Aki mindvégig kitart az övéi mellett, még azok hibái ellenére is. Felnyithatjuk a szemét a megbékélés örömeire, az Istenre való ráhagyatkozás jóleső biztonságára.⁴³

Azzal segítünk, ha hangsúlyossá tesszük a gyermek elfogadottság-érzését, Isten áldásának erejét. Az áldás azt is jelenti, hogy Isten vezet a sikereken és a kudarcokon át, Ő teszi eredményessé és elfogadhatóvá, átélhetővé a hétköznapiakat. Felszabadító üzenet ez a sokféle elvárással terhelt szülők és gyermekek felé, hiszen ennek feszültsége (rohanó életritmus, teljesítménykényszer, különórák óvodás korban) a gyermekek életében is ott van.

Az Isten jelenlétéről, gondoskodásáról szóló bátorítás fontossá, személyes erőforrássá válhat a gyermek számára változó körülmények között is – költözés esetén, új intézménybe kerüléskor, iskolába készülődéskor, a családi élet szomorú változásai közepette.

⁴⁰ Kovács – Mátrai: *Óvodáskorú gyermekek katekézise ...*, 118–119.

⁴¹ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 39.

⁴² Uo.: 40.

⁴³ Uo.: 40–41.

2.2 Gondoskodnak rólam és én is gondoskodhatok

A gondviselés átélése a bibliai történetben előttünk áll József különleges élethelyzeteiben, majd az éhínség idején. Isten a szűkös esztendő alatt is segített abban, hogy az egyiptomiak és Jákób családja is élelemhez jusson. Számon tartotta az emberek szükségleteit és mellettük volt a nehéz időkben is.

A testi, lelki szükségletek kielégítése a gyermek alapvető igénye. Sokat jelent számára, ha megérezheti az őt körülvevők szeretetéből és hallhat arról, hogy Isten tudja, mire van szükségünk. Mindenről gondoskodik, amire szükségünk van – ezért van elegendő ételünk, innivalónk és ruhánk is. Ő ad felnőtteket, akik segítenek a róla való gondoskodásban.

A gondoskodás elfogadásának, megélésének színtere a családban és az óvodai közösségben is a közös étkezés. A Szentírásban az asztalközösség és a vendéglátás a teljes elfogadásnak, a közösségvállalásnak a jele volt. A közös étkezés átélése és az étkezési imádság a gyermek számára is fontos elemek a közösséghez való tartozás és hitének fejlődése útján. Az étkezések és az énekelt, vagy szóban elmondott áldás olyan rendszeres, ismétlődő alkalmak, amelyek a hitgyakorlat rítusainak első és alapvető megtapasztalásai lehetnek. A rítusok teret adnak az ismétlésnek, és elsajátíthatóvá teszik, formába öntik mindazt, amit hiszünk.⁴⁴ A vallásos szocializáció a rítusok segítségével zajlik a családban, a gyülekezetben, vagy egy egyházi óvoda közösségében. Az észlelhető, átélhető tapasztalatok már a kezdetektől formálják a gyermek hozzáállását az emberi kapcsolatokhoz, az élet örömteli és szomorú eseményeihez, ezzel megalapozva hitbeli növekedését is.

2.3 Isten szeretett gyermeke vagyok – fontos vagyok én is – éntudat, éntévedés, önértékelés

A születéstől a kisgyermekkor felé haladva, az anya-gyermek szimbiózisból kilépve az egészségesen fejlődő gyermek lassan önálló személyiséggé fejlődik. Az éntévedés során a két-három éves gyermeknek kialakul a belső képe a külvilágról, az érzelmi tárgyállandóság képességével akkor is bízik már édesanyjában, ha nem látja, tud várni rá, és önmagát különállónak éli meg.⁴⁵ Kialakul éntudata, tudatosul benne, hogy ő egy individuum. Kialakítja saját attitűdjét, cselekvéseinek formáját. Kialakul a testsémája – megérti, hogy a testrészei hozzá tartoznak, mozgását kontrollálja.⁴⁶

Döntő szerepe van az éntudat kialakulásában az interperszonális kapcsolatoknak. Két éves kor után a verbális kommunikáció kialakulásával kiszélesedik a gyermek kapcsolatköre. Erőteljessé válik az utánzás, a gyermek beépíti a mintákat a magatartásába. A harmadik év elején már nemcsak átvesz énmintákat, hatalmat is kíván gyakorolni mások fölött. Az én tudatossá válik, beszédmódja egyes szám első személyű lesz.⁴⁷

A gyermek önértékelésében, abban, hogy mennyire bízik magában, nagy szerepet játszik közvetlen környezete. Következetes elvárásokra van szükség ahhoz, hogy magabiztossá válhasson döntéseiben. A kiszámíthatatlan elvárások és a túlszabályozás is oda vezet, hogy a gyermek bizonytalanra válik, önbecsülése csökken, a megnyirbált öntudat szégyenérzetet hoz.⁴⁸

A gyermek a világ felfedezésére indul, kíváncsiság, fáradhatatlanság jellemzi. Egyre inkább helyet igényel magának a világban – a térben és mások szívében is. A 4–6 éves kort Erikson „tolakodó kornak” nevezi, mert a gyermek kérdéseivel ostromolja környezetét. Az autonómia egészséges növekedéséhez fegyelemre és toleranciára egyaránt szükségük van, az elengedés és megtartás egyensúlyának keresése közben formálódik ki az akarat.⁴⁹ Részünkről a személyes fegyelem, a bátorítás és

⁴⁴ Kodácsy-Simon, Eszter – Szabóné László, Lilla: *Kisgyermek a családban*, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 105.

⁴⁵ Szabóné László Lilla: *A gyermekteológia vizsgálata a kisgyermekes keresztyén családok életében – PhD értekezés*, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Doktori Iskola, Budapest, 2015, http://corvina.kre.hu:8080/phd/Szabone_Laszlo_Lilla_Gyermek-teologia.pdf, 112, (Letöltés: 2021. október 7.)

⁴⁶ Murányi-Kovács Endréné – Kabainé Huszka Antónia: *A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1988, 60.

⁴⁷ Murányi-Kovács – Kabainé: *A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*, 61.

⁴⁸ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 35.

⁴⁹ Uo.: 35–36.

a következetesség az, amire a gyermeknek szüksége van, és amivel egy olyan Istenről tanúskodunk számára, Aki őt ismeri, szereti gyermekként és Akinek fontos az ő személyes életútja.

József története jó azonosulási alapot ad a kisgyermeknek – a legkisebb gyermek helyzetébe könnyen beleélheti magát. A történetek rámutatnak arra, hogy sem a nehézségek, sem a testvérek szeretetének időleges hiánya nem állja útját a legkisebb sikerének. Jöhetnek kalandok, nehézségek, túljut a próbákon. Az is kiderül, hogy éppen rá van szükség mások megmentésében. Ilyen hősökkel a népmesékben is találkozunk a gyermek, szüksége van ezekre a mintákra, alaptörténetekre személyisége fejlődéséhez. A bibliai történet többlete, hogy a legkisebb sikerén túl arra mutat, hogy a segítő, szerető Isten áll az események háttérében. Ő tud mindenben átsegíteni, Ő ad bátorságot az elinduláshoz és a célba éréshez. Ezek az üzenetek erősítik a gyermek önbizalmát, segítenek a megküzdési stratégiák formálódásában, a kezdeményezőkészség megerősödésében.⁵⁰

2.4 A család és a családi vallásos szocializáció

József története Jákób nagy családjának összetartó és egyben konfliktusokat átélő közegébe visz bennünket.

A gyermek számára ma is a család az a közeg, amelyben alapvető tanulási folyamatai elindulnak. Itt ismeri meg a társadalom alapvető normáit, értékeit, az őt körülvevő világ szimbólumrendszerét, és innen indul a vallásos szocializációja is. Implicit vallásos nevelésnek nevezhetjük azt a folyamatot, amelyben a gyermek már koragyermekkorától megtapasztalja, hogy biztonságban van, ő maga értékes. Az ehhez kapcsolódó élményei megalapozzák pozitív istenképét és vallási beállítódását. Ebben a folyamatban a gyermekben bizalom ébred önmaga és a világ iránt. Ha pedig mindez egy vallás szimbólumrendszerével, a család hitének gyakorlásával kapcsolódik össze, akkor explicit vallásos nevelésről is beszélhetünk. Ez kisgyermekkorban leginkább a család szokásrendszerén, a családi rituálékon keresztül valósul meg. A rituálék jó eszközök arra, hogy generációk adják át egymásnak értékeiket, céljaikat, viselkedési mintáikat. A gyermek itt a vallás tartalmi és formai dimenziójával is találkozhat. Az ismétlés biztonságot ad számára, és hordozza a tanulás és az azonosulás lehetőségét.

A nagyszülők és a szülők génjeik mellett olyan világnézetet is „örökítenek”, amelyre a következő generáció saját életről, világról alkotott képét építheti. A 21. század elején azt tapasztaljuk, hogy a családok nagyfokú heterogenitása – a családszerkezet, a vallási hovatartozás, a vallási kérdésekről való gondolkodás elbizonytalanodása – tradíciótorzításhoz vezetett már a jelenlegi nagyszülők korosztályában is. A különböző háttérből érkező fiatal párnak magának kell kialakítania életét, vallási kérdésekben is, s így a mai szülők és gyermekek sok esetben egyfajta „vallási hontalanságban” nőnek fel. Meghatározó segítség lehet a gyülekezet, az egyházi intézmény, a pedagógus támogatása, jelenléte a család életében, olyan közegként, ahol lehet kérdezni, tapasztalatokat megosztani, utakat keresni a saját, megélhető családi rítusok kialakítására.⁵¹

2.5 Az érzelmek kifejezése, fontossága

József történetén keresztül közvetlenül, az érzelmek szintjén szólítja meg a gyermeket az apai érzésekkel, a testvérek irigységével és rosszindulatával, majd a családtagok féltésével, védelmező szándékával való szembesülés. Az öröm, a szomorúság, az elhagyatottságtól való félelem, a testvérféltékenység érzéseinek átélését segíthetjük a történettel való azonosulás során.

Már a csecsemők is átélnek az érzelmek egy kis készletét, az örömet, a dühöt, az undort és a meglepetést, később, 6–9 hónapos kortól a félelmet is. Ezek az elsődleges, közvetlen érzelmek nagyon korán megjelennek és beazonosíthatjuk őket a csecsemők arckifejezését figyelve.⁵² Kétéves korára a gyermek eljut az elsődleges, közvetlen érzelmeken túl a közvetett, társas érzelmek megélésének

⁵⁰ Somfalvi, Edit: A történetmondás lelkigondozói lehetőségei kisgyermekkorban, *Református Szemle*, 2007/2, 392.

⁵¹ Kodácsy-Simon – Szabóné: *Kisgyermek a családban*, 87–90.

⁵² Cole, Michael – Cole, Sheila R.: *Fejlődéslélektan*, Osiris Kiadó, Budapest, 1998, 409.

szintjére. A büszkeség, a zavar, a szégyen, az irigység érzései tovább vezetik a gyermeket a szociális fejlődésben, erősítik, vagy éppen sértik én-tudatát. Ahhoz, hogy a gyermek a társas kapcsolatokban helytálljon, meg kell tanulnia értelmezni mások érzéseit és tudnia kell azt is, hogyan szabjon gátat érzelmeinek. Az érzelmi intelligencia az a képesség, amellyel lehetővé válik az érzelmek megfelelő kifejezése és a másik ember érzelmeinek értékelése. A kisgyermek érzelmi intelligenciája kialakulóban van, általában még nem uralkodik érzelmein, sokkal inkább érzelmei uralkodnak rajta. Fontos, hogy az érzelmek kifejezésében és differenciálásában segítsük a kisgyermeket. Megvan a szerepe a negatív érzelmek verbalizálásának, és erősíti a kisgyermek személyiségét a pozitív érzelmek kifejezése.⁵³

2.6 Erkölcsi fejlődés, ítéletalkotás – a jó és a rossz

József történetében találkozunk a kisgyermek jónak és rossznak ítéltető cselekedetekkel: József dicsekszik álmaival, a testvérek megleckéztetik, el akarják adni, hazudnak apjuknak, Jákóbnak. Az előforduló szándékok és cselekedetek felvetik azt a kérdést, hogyan is gondolkodik a kisgyermek a jóról és a rosszról, hogyan alakul erkölcsi fejlődése, ítéletalkotása.

Kohlberg erkölcsi fejlődésről alkotott elmélete szerint a kisgyermek erkölcsé heteronóm erkölcs, vagyis egy másik személy, vagy egy szabály mondja meg, mi a jó és a rossz. Alkalmazkodik a szabályokhoz, hogy kerülje a konfliktust. A szabályokat örökövényűnek tekinti. A tettek súlyosságának számára a jutalmazás és a büntetés a mércéje. A szülői parancsok és tiltások beépülnek erkölcsi ítéletrendszerébe, és a lelkiismeret hangján szólalnak meg.⁵⁴ Jó tudnunk, hogy a szabályokat szó szerint értelmezi és a felnőtt magatartása és kérései mindig sugalmazó hatásúak számára. Piaget felhívja a figyelmet arra, hogy a kisgyermek gondolkodásában a rossz tettek maguk után vonják büntetésüket, egyfajta immanens igazságban hisz.⁵⁵

Elmondható tehát, hogy a gyermek már egészen kis korától különbséget tesz a jó és a rossz között, ugyanakkor az egész kisgyermekkor ideje alatt rá van utalva a felnőttek útbaigazítására és mintaadására. A gyermek családjától és környezetétől függ, hogy a jó és a rossz kategóriái mennyire és hogyan kapcsolódnak össze számára Isten akaratával.⁵⁶

2.7 Megbocsátás, újrakezdés lehetősége

A kisgyermek nem általában a jóról és rosszról, hanem jó és rossz tettekről alkot képet. Amikor József és testvérei rossz tetteiről, majd megváltozásukról beszélünk, fontos, hogy az elfogadó, megbocsátó szeretetre tegyük a hangsúlyt.

Mivel a gyermek személyisége a kezdeményezés és a büntetés belső harcában fejlődik az óvodáskorban, óvatosan kell bánnunk a bűnösség és a bűn elvont fogalmaival. Ne tegyük a gyermekre elhordozhatatlan teherként a bűnbánat súlyát, hanem mutassuk be Istent ebben az életszakaszban a megbocsátás, a szeretet Isteneként!⁵⁷ József története alkalmat ad arra, hogy felmutassuk az újrakezdés, a megbocsátás lehetőségét és örömét.

⁵³ Szabóné: *A gyermekteológia vizsgálata...*, 129–131.

⁵⁴ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 38.

⁵⁵ Szabóné: *A gyermekteológia vizsgálata...*, 127.

⁵⁶ Uo.: 129.

⁵⁷ Fodorné: *A katechézis kommunikációs problémái*, 40.

Felhasznált irodalom

- BARTHA, Tibor (szerk.): *Az Ószövetség népe*, DRHE Szegedi Vallástanári Tanszéke, Szeged, 1998.
- BARTHA, Tibor (szerk.): *Keresztyén Bibliai Lexikon*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1993.
- CLIFFORD, Richard J. – MURPHY, Roland E.: Teremtés könyve, in: THORDAY, Attila (szerk.): *Az Ószövetség könyveinek magyarázata*, Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2002, 49–103.
- COLE, Michael – COLE, Sheila R.: *Fejlődéslélektan*, Osiris Kiadó, Budapest, 1998.
- FODORNÉ Nagy Sarolta: *A katechézis kommunikációs problémái*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1996.
- KODÁCSY-SIMON Eszter – SZABÓNÉ László Lilla: Kisgyermek a családban, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 87–115.
- KOVÁCS Barbara Luca – MÁTRAJ Marianna: Óvodáskorú gyermekek katekézise a gyülekezetben és az óvodákban, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): *Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 116–146.
- KUSTÁR, Zoltán: Mózes öt könyve (a Pentateuchos), in: PECSUK, Ottó (szerk.): *Bibliaismereti kézikönyv*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2004, 32–52.
- LÉON-DUFOUR, Xavier: *Biblikus Teológiai Szótár*. Szent István Társulat, Budapest, 1972.
- MURÁNYI-KOVÁCS Endréné – KABAINÉ Huszka Antónia: *A gyermekkori és a serdülőkori személyiségzavarok pszichológiája*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1988.
- RÓZSA, Huba: *A Genesis könyve II. – A pátriárkák*, Szent István Társulat, Bp., 2009.
- SCHWEITZER, Friedrich: *Vallás és életút – Vallási fejlődés és keresztyén nevelés gyermek- és ifjúkorban*, Kálvin Kiadó, Budapest, 1999.
- SOMFALVI, Edit: A történetmondás lelkigondozói lehetőségei kisgyermekkorban, *Református Szemle*, 2007/2, 363–397.
- SZABÓNÉ László Lilla: *A gyermekteológia vizsgálata a kisgyermekes keresztyén családok életében – PhD értekezés*, Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Doktori Iskola, Budapest, 2015, http://corvina.kre.hu:8080/phd/Szabone_Laszlo_Lilla_Gyermekteologia.pdf
- TÓTH, Kálmán: Mózes öt könyvének magyarázata, in: BARTHA, Tibor (szerk.): *Jubileumi Kommentár*, MORE Zsinata, Budapest, 1981, 135–277.

III.
SZEMPONTOK ÉS FELADATOK
JÓZSEF TÖRTÉNETÉNEK FELDOLGOZÁSÁHOZ

Valláspedagógiai kapcsolódás a témához:

A történet fókusz: Isten mindig vigyáz ránk. Ő segít abban is, hogy megbocsássunk egymásnak.

A kisgyermek világához a következő pontokon kapcsolódhatunk a történettel:

1. „Isten mindenütt veled van!” – Biztonságérzet és bizalom

Az ósatyák történetét átszövő, újra és újra elhangzó ígérek üzenete: „Biztonságban vagy, vigyázok rád, bízhatok bennem, számíthatsz rám, mindig a legjobb barátod leszek”. Ez az Isten szövetségéről, hűségéről, szeretetéről szóló megerősítés igen fontos a kisgyermek számára is.

A gyermek biztonságérzetének alapja az az ösbizalom, amit az anya-gyermek kapcsolat elrejtettsége érzésében él meg, és ami az istenkép formálódásának gyökerét is nyújtja számára. Erre épül a további bizalom az emberekben, a világban és Istenben.

Az Isten ígéreteivel való biztatás, az Isten vezetéséről, gondviseléséről szóló tanítás azt is jelenti, hogy a Szentírás bátorító üzenetét és történetét kell hangsúlyoznunk ebben az életkorban. Ne egy fenyegető, számon kérő Istent mutassunk be neki, hanem a hűség, az irgalom Istenét, Aki mindvégig kitart az övéi mellett, még azok hibái ellenére is. Felnyithatjuk a szemét a megbékélés öröme, az Istenre való ráhagyatkozás jóleső biztonságára.

Azzal segítünk, ha hangsúlyossá tesszük a gyermek elfogadottság-érzését, Isten áldásának erejét. Az áldás azt is jelenti, hogy Isten vezet a sikereken és a kudarcokon át, Ő teszi eredményessé és elfogadhatóvá, átélhetővé a hétköznapiakat. Felszabadító üzenet ez a sokféle elvárással terhelt szülők és gyermekek felé, hiszen ennek feszültsége (rohanó életritmus, teljesítménykényszer, különórás óvodás korban) a gyermekek életében is ott van. Az Isten jelenlétéről, gondoskodásáról szóló bátorítás fontossága, személyes erőforrássá válhat a gyermek számára változó körülmények között is – költözés esetén, új intézménybe kerüléskor, iskolába készülődéskor, a családi élet szomorú változásai közepette.

2. Gondoskodnak rólam és én is gondoskodhatok

A gondviselés átélése a bibliai történetben előttünk áll József különleges élethelyzeteiben, majd az éhínség idején. Isten a szűkös esztendő alatt is segített abban, hogy az egyiptomiak és Jákób családja is élelemhez jusson. Számon tartotta az emberek szükségleteit és mellettük volt a nehéz időkben is.

A testi, lelki szükségletek kielégítése a gyermek alapvető igénye. Sokat jelent számára, ha megérezheti az őt körülvevők szeretetéből és hallhat arról, hogy Isten tudja, mire van szükségünk. Mindenről gondoskodik, amire szükségünk van – ezért van elegendő ételünk, innivalónk és ruhánk is. Ő ad felnőtteket, akik segítenek a róla való gondoskodásban.

A gondoskodás elfogadásának, megélésének színtere a családban és az óvodai közösségben is a közös étkezés. A Szentírásban az asztalközösség és a vendéglátás a teljes elfogadásnak, a közösségvállalásnak a jele volt. A közös étkezés átélése és az étkezési imádság a gyermek számára is fontos elemek a közösséghez való tartozás és hitének fejlődése útján. Az étkezések és az énekelt, vagy szóban elmondott áldás olyan rendszeres, ismétlődő alkalmak, amelyek a hitgyakorlat rítusainak első és alapvető megtapasztalásai lehetnek. A rítusok teret adnak az ismétlésnek, és elsajátíthatóvá teszik, formába öntik mindazt, amit hiszünk. A vallásos szocializáció a rítusok segítségével zajlik a családban, a gyülekezetben, vagy egy egyházi óvoda közösségében. Az észlelhető, átélhető tapasztalatok már a kezdetektől formálják a gyermek hozzáállását az emberi kapcsolatokhoz, az élet örömteli és szomorú eseményeihez, ezzel megalapozva hitbeli növekedését is.

3. „Isten szeretett gyermeke vagyok” – „Fontos vagyok én is” – éntudat, énefejlődés, önértékelés

A testvérek története jó azonosulási alapot ad a kisgyermeknek. A történetek rámutatnak arra, hogy sem a nehézségek, sem a testvérek szeretetének időleges hiánya nem állja útját a sikernek. Jöhetnek kalandok, nehézségek, a főszereplő túljut a próbákon. Ilyen hősökkel a népmesékben is találkozunk a gyermek, szüksége van ezekre a mintákra, alaptörténetekre személyisége fejlődéséhez. A bibliai történet többlete, hogy a legkisebb sikerén túl arra mutat, hogy a segítő, szerető Isten áll az események hátterében. Ő tud mindenben átsegíteni, Ő ad bátorságot az elinduláshoz és a célba éréshez. Ezek az üzenetek erősítik a gyermek önbizalmát, segítenek a megküzdési stratégiák formálódásában, a kezdeményezőkéesség megerősödésében.

József története jó azonosulási alapot ad a kisgyermeknek – a legkisebb gyermek helyzetébe könnyen beleélheti magát. A történetek rámutatnak arra, hogy sem a nehézségek, sem a testvérek szeretetének időleges hiánya nem állja útját a legkisebb sikerének. Jöhetnek kalandok, nehézségek, túljut a próbákon. Az is kiderül, hogy éppen rá van szükség mások megmentésében. Ilyen hősökkel a népmesékben is találkozunk a gyermek, szüksége van ezekre a mintákra, alaptörténetekre személyisége fejlődéséhez. A bibliai történet többlete, hogy a legkisebb sikerén túl arra mutat, hogy a segítő, szerető Isten áll az események hátterében. Ő tud mindenben átsegíteni, Ő ad bátorságot az elinduláshoz és a célba éréshez. Ezek az üzenetek erősítik a gyermek önbizalmát, segítenek a megküzdési stratégiák formálódásában, a kezdeményezőkéesség megerősödésében.

4. A család és a családi vallásos szocializáció

József története Jákób nagy családjának összetartó és egyben konfliktusokat átélő közegébe visz bennünket.

A gyermek számára ma is a család az a közeg, amelyben alapvető tanulási folyamatai elindulnak. Itt ismeri meg a társadalom alapvető normáit, értékeit, az őt körülvevő világ szimbólumrendszerét, és innen indul a vallásos szocializációja is. Implicit vallásos

nevelésnek nevezhetjük azt a folyamatot, amelyben a gyermek már koragyermekkorától megtapasztalja, hogy biztonságban van, ő maga értékes. Az ehhez kapcsolódó élményei megalapozzák pozitív istenképét és vallási beállítódását. Ebben a folyamatban a gyermekben bizalom ébred önmaga és a világ iránt. Ha pedig mindez egy vallás szimbólumrendszerével, a család hitének gyakorlásával kapcsolódik össze, akkor explicit vallásos nevelésről is beszélhetünk. Ez kisgyermekkorban leginkább a család szokásrendszerén, a családi rituálékon keresztül valósul meg. A rituálék jó eszközök arra, hogy generációk adják át egymásnak értékeiket, céljaikat, viselkedési mintáikat. A gyermek itt a vallás tartalmi és formai dimenziójával is találkozik. Az ismétlés biztonságot ad számára, és hordozza a tanulás és az azonosulás lehetőségét.

5. Az érzelmek kifejezése, fontossága

József történetén keresztül közvetlenül, az érzelmek szintjén szólítja meg a gyermeket az apai érzésekkel, a testvérek irigysé- gével és rosszindulatával, majd a családtagok féltésével, védelmező szándékával való szembesülés. Az öröm, a szomorúság, az elhagyatottságtól való félelem, a testvérféltékenység érzéseinek átélését segíthetjük a történettel való azonosulás során.

6. Erkölcsi fejlődés, ítéletalkotás – a jó és a rossz

József történetében találkozunk a kisgyermek jónak és rossznak ítéltető cselekedetekkel: József dicsekszik álmaival, a testvérek megleckéztetik, el akarják adni, hazudnak apjuknak, Jákóbnak. Az előforduló szándékok és cselekedetek felvetik azt a kérdést, hogyan is gondolkodik a kisgyermek a jóról és a rosszról, hogyan alakul erkölcsi fejlődése, ítéletalkotása.

Összességében elmondható, hogy a gyermek már egészen kis korától különbséget tesz a jó és a rossz között, ugyanakkor az egész kisgyermekkor ideje alatt rá van utalva a felnőttek útbaigazítására és mintaadására. A gyermek családjától és környe- zetétől függ, hogy a jó és a rossz kategóriái mennyire és hogyan kapcsolódnak össze számára Isten akaratával.

7. Megbocsátás, újrakezdés lehetősége

A kisgyermek nem általában a jóról és rosszról, hanem jó és rossz tettekről alkot képet. Amikor József és testvérei rossz tette- iről, majd megváltozásukról beszélünk, fontos, hogy az elfogadó, megbocsátó szeretetre tegyünk a hangsúlyt.

Mivel a gyermek személyisége a kezdeményezés és a bűntudat belső harcában fejlődik az óvodáskorban, óvatosan kell bánnunk a bűnösség és a bűn elvont fogalmaival. Ne tegyük a gyermekre elhordozhatatlan teherként a bűnbánat súlyát, hanem mutassuk be Istent ebben az életszakaszban a megbocsátás, a szeretet Isteneként! József története alkalmat ad arra, hogy felmutassuk az újrakezdés, a megbocsátás lehetőségét és örömet.

Fejlesztési lehetőségek a feladatok mentén:

A történet megértését szolgálják, illetve a rá való emlékezést segítik a **kognitív** célú feladatok: 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 22., 23., 25., 26., 28., 29., 30., 31.

A történet átélését a képek, a szereplőkkel történő azonosulást a beszélgetés és a feladatok segítik. A történet egy-egy etap- jához való **érzelmi** viszonyulást segítik az alábbi feladatok: 3., 4., 6., 8., 10., 11–20., 25., 26., 27., 28., 29., 30., 31.

A **feladattudatot**, **szabálytudatot**, kitartást, a kezdeményezést, a finommotorikát pedig a következő feladatok segíthetik: 11–20., 21., 22., 30., 31.

BIBLIAI IGEHELY: JÓZSEF ÉS TESTVÉREI (1MÓZES 25–33)					
SOR-SZÁM	FELADAT	FELADATTÍPUS ÉS NEHÉZSÉGI FOK	KÉRDÉSEK A TÖRTÉNET, AZ ÜZENET FELDOLGOZÁSÁHOZ	TEOLÓGIAI MONDANIVÁLÓ, BÁTÓRÍTÓ ÜZENET	
	TEMATIKUS KÉPEK A TÖRTÉNETHEZ				
1.	Jákoznak volt 12 fia. A fiai közül Józsefet szerette a legjobban. József egyszer különös álmot látott: a testvérei kévei mind leborultak az ő kényéje előtt. Beszélgetések a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Neked van testvéred? Meséld el, mit szeretsz játszani vele! Mondd el, mi mindennel gondoskodik rólad Isten! Mit szoktál enni, inni, hol laksz? Kik azok az emberek, akik minden nap gondoskodnak rólad? Sorold fel őket! Hogyan lesz a gabonából, a búzából kenyér? Tudod-e, kik dolgoznak ezért? Mit álmodott József? Te szoktál álmodni? Mit álmodtál legutóbb? Mire emlékszel?	Isten gondoskodik rólunk. Isten rólad is gondoskodik. Köszönd meg neki a családot, a szüleidet és a testvéreidet!	
2.	Józsefnek másodszor is érdekes álma volt: álmában előtte hódolt a Nap, a Hold és tizenegy csillag. Amikor ezt elmesélte, apja és testvérei is csodálkoztak. Beszélgetések a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Te mit szólsz ahhoz az álomhoz, amelyet József elmondott a testvéreinek? Milyen lehetett a testvérek arca, amikor meghallgatták József álmát? Volt-e már olyan, hogy te voltál valamilyen az első? Volt-e már olyan, hogy a barátod lett az első valamilyen? Örültél vele? Mit mondtál neki?	Istennek mindannyian fontosak vagyunk. Te, a testvéreid és az ovis társaid is fontosak vagytok Istennek! Ő szeret téged is!	
3.	Jákób egyszer egy szép tarka ruhát készíttetett Józsefnek. Csak neki volt ilyen ruhája, amiben nem lehetett dolgozni sem. A testvérei irigyelték a ruhát, és egyre jobban haragudtak Józsefre. Beszélgetések a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Milyen ajándék volt az, aminek nagyon örültél? Meséld el! Volt-e már olyan, hogy a társad kapott valamit, amit te nem kaptál? Mit mondtál akkor?	Istennek mindannyian fontosak vagyunk. Isten téged és a társaidat is ugyanúgy szeret! Köszönd meg imádságban az Ő szeretetét!	
4.	A testvérek annyira meggyűlölték Józsefet, hogy a mezőn egy kiszáradt kútba dobták. Innen kereskedők húzták ki, akik eladták és végül egy távoli országba, Egyiptomba vitték. Beszélgetések a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Miért került József a kútba? Kik húzták ki a kútból és hová vitték? Mikor voltál szomorú? Mi történt, ami miatt szomorokodtál? Ki vigasztalt meg, amikor szomorú voltál? Mit mondtál neked? Mit szoktál kérdezni a szüleidtől, ha idegen helyre mentek?	Isten mindenütt velünk van. Mindig kérheted Isten segítségét!	

5.	József rabszolga lett Egyiptomban. Becsületesen dolgozott egy gazdag ember házában. Isten ott volt Józseffel akkor is, amikor rabszolga volt. Ő lett a házfelügyelő, neki kellett figyelnie minden munkára a ház körül. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Te milyen feladatot kaptál már? Miben szoktál segíteni a szüleidnek? Mit mondanak a felnőttek, amikor kész vagy a feladatoddal? Te mit mondasz, amikor valamilyen feladatot befejezel?	Isten feladatokat bíz ránk. Isten örül annak, ha te jót teszel és elvégzed a feladatodat!
6.	Józsefet börtönbe zárta a gazdája, mert ő és a felesége megharagudtak rá. Isten a börtönben sem hagyta el Józsefet. Sokáig ott kellett maradnia, de a börtönőr bízott benne. Rábízta a kulcsokat és a többi rabot is. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Mit gondolsz, miért adta oda a börtönőr Józsefnek a kulcsokat? Mikor történt veled olyan, hogy sokáig kellett várnod valamire? Mire vagy kire várta? Ki segített már neked, amikor nehéz volt várni? Mit mondt?	Isten mindenütt velünk van. Bárhol vagy, mindig imádkozhatsz Istenhez!
7.	Egy rab a börtönből emlékezett arra, hogy József meg tudta mondani, mit üzen Isten az álmával. Ezért hívták Józsefet az egyiptomi uralkodó, a fáraó elé. József Isten segítségével megmondta a fáraónak, mit jelentenek az álmai. Azt tanácsolta, hogy amikor gazdagság lesz, gyűjtsenek a nehezebb időkre. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Miért jöhetett ki József a börtönből? Mit gondolsz, mit mondott József, amikor kijöhetett a börtönből? Szerinted miért volt fontos, hogy a tehenek kövérek, a kalászek pedig erősek legyenek? Mi mindene van annak, aki gazdag? Mit gondolsz? Sorold fel!	Istennek terve van velünk. Ő gondoskodik mindenkiről. Köszönd meg Istennek, hogy minden nap vigyáz rád!
8.	A fáraó bölcsnek találta és megjutalmazta Józsefet. Egyiptom kormányzója lett. Mindenki tisztelte őt. Irányította a magtárak, raktárak építését, amikor sok volt a termés. Itt gyűjtöttek arra az időre, amikor majd nem terem a föld. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Miért gyűjtötték össze a sok termést? Mi volt József feladata? Te milyen feladatot kaptál már? Te gyűjtöttél már valamit? Mi volt az? Előfordult már, hogy eltettétek az édességet, hogy holnapra is legyen? Mit mondtál, amikor volt mit elővenni? Gondolkodtál már azon, hogy mi történik majd veled, ha nagyobb leszel?	Isten segít, hogy jól döntsünk. Tedd meg örömmel minden nap, amit feladatként kapsz!
9.	Amikor otthon elfogyott a gabona, József testvérei Egyiptomba mentek. Nem ismerték fel Józsefet, és leborultak előtte. József sírt, de ezt megpróbálta eltitkolni a többiek előtt. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Melyik álma emlékeztette Józsefet ez a jelenet? Mit gondolsz, miért sírt József, amikor felismerte a testvéreit? Szerinted miért döntött úgy József, hogy jót tesz a testvéreivel? Te mikor mondtad már azt, hogy „bocsáss meg”? Te kinek mondtad már azt, hogy „nem haragszom rád”?	Isten segít, hogy megbocsássunk azoknak, akik megbántottak minket. Kérd Isten segítségét abban, hogy megbocsáss, és ne haragudj tovább arra, aki megbántott!

10.	József megbocsátott a testvéreinek. Megvendégelte őket és egy asztalnál ettek. Később Egyiptomba költöztette őket a családjukkal és apjukkal, Jákóbbal együtt. Beszélgessetek a képről!	Mi a válasz? képes átlagos	Mit gondolsz, vajon mit mondtak Józsefnek a testvérei az asztalnál? Te mit mondtál volna Józsefnek, ha ott ültél volna az asztalnál? Te kivel tudtál már kibékülni? Mit mondtatok egymásnak akkor? Neked ki segített abban, hogy kibékülj a testvéreddel vagy a barátoddal?	Isten segít, hogy a megbocsátás után újra békességben éljünk. Kérd Istent, hogy mindig segítsen kibékülni a társaidal!
11.	Jákóbnak volt 12 fia. A fiai közül Józsefet szerette a legjobban. József egyszer különös álmot látott: a testvérei kévei mind leborultak az ő kévéje előtt. Beszélgessetek a képről! Mutasd meg Józsefet! Számláld meg József testvéreit!	Mi a válasz? képes átlagos	Neked van testvéred? Meséld el, mit szeretsz játszani vele! Mondd el, mi mindennel gondoskodik rólad Isten! Mit szoktál enni, inni, hol laksz? Kik azok az emberek, akik minden nap gondoskodnak rólad? Sorold fel őket! Hogyan lesz a gabonából kenyér? Tudod-e, kik dolgoznak ezért?	Isten gondoskodik rólunk. Isten rólad is gondoskodik. Köszönd meg neki a családot, a szüleidet és a testvéreidet!
12.	Józsefnek másodszor is érdekes álma volt: álmában előtte hódolt a Nap, a Hold és tizenegy csillag. Amikor ezt elmesélte, apja és testvérei is csodálkoztak. Beszélgessetek a képről! Színezd ki azt, amiről József álmodott!	Színező átlagos	Szerinted mit szóltak a testvérek József álmához? Volt-e már olyan, hogy te voltál valamilyen az első? Volt-e már olyan, hogy a barátod lett az első valamilyen? Örültél vele? Mit mondtál neki?	Istennek mindannyian fontosak vagyunk. Te, a testvéreid és az ovis társaid is fontosak vagytok Istennek! Ő szeret téged is!
13.	Jákób egyszer egy szép tarka ruhát készíttetett Józsefnek. Csak neki volt ilyen ruhája, amiben nem lehetett dolgozni sem. A testvérei irigyelték a ruhát, és egyre jobban haragudtak Józsefre. Beszélgessetek a képről! Színezd ki Jákóbot és Józsefet!	Színező átlagos	Milyen ajándék volt az, aminek nagyon örültél? Meséld el! Volt-e már olyan, hogy a társad kapott valamit, amit te nem kaptál? Mit mondtál ekkor?	Istennek mindannyian fontosak vagyunk. Isten téged és a társaidat is ugyanúgy szeret! Köszönd meg imádságban az Ő szeretetét!
14.	A testvérek annyira meggyűlölték Józsefet, hogy a mezőn egy kiszáradt kútba dobták. Innen kereskedők húzták ki, akik eladták és végül egy távoli országba, Egyiptomba vitték. Beszélgessetek a képről! Színezd ki Józsefet a kútban!	Színező átlagos	Mikor voltál szomorú? Mi történt, ami miatt szomorkodtál? Ki vigasztalt meg, amikor szomorú voltál? Mit mondtál neked? Mit szoktál kérdezni a szüleidtől, ha idegen helyre mentek?	Isten mindenütt velünk van. Mindig kérheted Isten segítségét!

20.	József megbocsátott a testvéreinek. Megvendégelte őket és egy asztalnál ettek. Később Egyiptomba költöztette őket a családjukkal és apjukkal, Jákóbbal együtt. Beszélgessetek a képről! Színezd ki Józsefet és a testvéreit ugyanolyan színnel!	Színező átlagos	Mit gondolsz, vajon mit mondtak Józsefnek a testvérei az asztalnál? Te kívül tudtál már kibékülni? Mit mondtatok egymásnak akkor? Neked ki segített abban, hogy kibékülj a testvéreiddel vagy a barátoddal?	Isten segít, hogy a megbocsátás után újra békeségben éljünk. Kérd Istent, hogy mindig segítsen kibékülni a társaidal!
	Feladatok a ráhangolódáshoz és a történet feldolgozásához		Kérdések a történet, az üzenet feldolgozásához	Teológiai mondanivaló Bátorító üzenet
21.	Jákóbnak volt 12 fia. A fiai közül Józsefet szerette a legjobban. József egyszer különös álmot látott: a testvérei kévéi mind leborultak az ő kényéje előtt. Rajzold a gabonaszemekbe, mi mindennel gondoskodik rólad Isten!	Írányított színezés Rajzolás nehéz	Neked van testvéred? Meséld el, mit szeretsz játszani vele! Mondd el, mi mindennel gondoskodik rólad Isten! Mit szoktál enni, inni, hol laksz? Kik azok az emberek, akik minden nap gondoskodnak rólad? Sorold fel őket! Hogyan lesz a gabonából kenyér? Tudod-e, kik dolgoznak ezért?	Isten gondoskodik rólunk. Isten rólad is gondoskodik. Köszönd meg neki a családot, a szüleidet és a testvéreidet!
22.	Józsefnek másodszor is érdekes álma volt: álmban előtte hódolt a Nap, a Hold és tizenegy csillag. Amikor ezt elmesélte, apja és testvérei is csodálkoztak. Rajzold be a barátaid jelét a csillagokba! A saját jeledet is rajzold be az egyikbe!	Írányított színezés Rajzolás átlagos	Szerinted mit szólnak a testvérek József álmához? Volt-e már olyan, hogy te voltál valamilyen az első? Volt-e már olyan, hogy a barátod lett az első valamilyen? Örültél vele? Mit mondtál neki?	Istennek mindannyian fontosak vagyunk. Te, a testvérid és az ovis társaid is fontosak vagytok Istennek! Ő szeret téged is!
23.	Jákób egyszer egy szép tarka ruhát készíttetett Józsefnek. Csak neki volt ilyen ruhája, amiben nem lehetett dolgozni sem. A testvérei irigyelték a ruhát, és egyre jobban haragudtak Józsefre. Folytasd a díszítősorokat József tarka ruháján!	Írányított színezés Rajzolás nehéz	Milyen ajándék volt az, aminek nagyon örültél? Meséld el! Volt-e már olyan, hogy a társad kapott valamit, amit te nem kaptál? Mit mondtál ekkor?	Istennek mindannyian fontosak vagyunk. Isten téged és a társaidat is ugyanúgy szeret! Köszönd meg imádságban az Ő szeretetét!
24.	A testvérek annyira meggyűlölték Józsefet, hogy a mezőn egy kiszáradt kútba dobták. Innen kereskedők húzták ki, akik eladták és végül egy távoli országba, Egyiptomba vitték. Vezesd Józsefet a kúttól Egyiptomba!	Labirintus könnyű	Mikor voltál szomorú? Mi történt, ami miatt szomorkodtál? Ki vigasztalt meg, amikor szomorú voltál? Mit mondott neked? Mit szoktál kérdezni a szüleidtől, ha idegen helyre mentek?	Isten mindenütt velünk van. Mindig kérheted Isten segítségét!

25.	József rabszolgá lett Egyiptomban. Becsületesen dolgozott egy gazdag ember házában. Isten ott volt Józseffel akkor is, amikor rabszolgá volt. Ő lett a házfelügyelő, neki kellett figyelnie minden munkára a ház körül. Keresd meg a kép hiányzó részeit és kösd össze az üres helyekkel!	Mi a válasz? képes nehéz	Te milyen feladatot kaptál már? Miben szoktál segíteni a szüleidnek? Mit mondanak a felnőttek, amikor kész vagy a feladatoddal? Te mit mondasz, amikor valamilyen feladatot befejezel?	Isten feladatokat bíz ránk. Isten örül annak, ha te jót teszel és elvégzed a feladatodat!
26.	József rabszolgá lett Egyiptomban. Becsületesen dolgozott egy gazdag ember házában. Isten ott volt Józseffel akkor is, amikor rabszolgá volt. Ő lett a házfelügyelő, neki kellett figyelnie minden munkára a ház körül. Te milyen feladatokat tudsz elvégezni? Tedd egymás mellé az összetartozókat!	Keresd a páriját! átlagos		
27.	Egy rab a börtönből emlékezett arra, hogy József meg tudta mondani, mit üzen Isten az álmával. Ezért hívták Józsefet az egyiptomi uralkodó, a fáraó elé. József Isten segítségével megmondta a fáraónak, mit jelentenek az álmai. Válaszd ki azt, amelyik különbözik a többitől! Karikázd be!	Rajzos kakukktojás	Mit gondolsz, mit mondott József, amikor kijöhetett a börtönből? Szerinted miért volt fontos, hogy a tehenek kövérek, a kalászok pedig erősek legyenek? Mi mindene van annak, aki gazdag? Mit gondolsz? Sorold fel!	Istennek terve van velünk. Ő gondoskodik mindenkiről. Köszönd meg Istennek, hogy minden nap vigyáz rád!
28.	A fáraó bölcsnek találta és megjutalmazta Józsefet. Egyiptom kormányzója lett. Mindenki tisztelte őt. Irányította a magtárak, raktárak építését, amikor sok volt a termés. Itt gyűjtöttek arra az időre, amikor majd nem terem a föld. Keresd meg az öt különbséget a két kép között!	Mi a különbség? átlagos	Miért gyűjtötték össze a sok termést? Mi volt József feladata? Te gyűjtöttél már valamit? Mi volt az? Előfordult már, hogy eltették az édességet, hogy holnapra is legyen? Mit mondtál, amikor volt mit elővenni? Gondolkodtál már azon, hogy mi történik majd veled, ha nagyobb leszel?	Isten segít, hogy jól döntsünk. Tedd meg örömmel minden nap, amit feladatként kapsz!

29.	József megbocsátott a testvéreinek. Megvendégelte őket és egy asztalnál ettek. Később Egyiptomba költöztette őket a családjukkal és apjukkal, Jákóbbal együtt. Rajzolj mosolygó, örvendező arcot a testvéreknek!	Irányított színezés Rajzolás nehéz	Mit gondolsz, vajon mit mondtak Józsefnek a testvérei az asztalnál? Te kívül tudtál már kibékülni? Mit mondtatok egymásnak akkor? Neked ki segített abban, hogy kibékülj a testvéreddel vagy a barátoddal?	Isten segít, hogy a megbocsátás után újra békességben éljünk. Kérd Istent, hogy mindig segítségemre legyen a társaiddal!
30.	József megbocsátott a testvéreinek. Megvendégelte őket és egy asztalnál ettek. Később Egyiptomba költöztette őket a családjukkal és apjukkal, Jákóbbal együtt. Beszélgétek meg, vajon miért szomorúak a gyerekek! Mi történhetett? Hogyan érezhetnék magukat jobban? Vezesd egymáshoz a gyerekeket!	Labirintus nehéz		
31.	Isten minden útján vigyázott Józsefre. József kalandos története végén kibékült a testvéreivel. Keressd meg és színezd ugyanolyanra az egyforma képeket!	Keressd a páriát! képes átlagos	Miben segítette Isten Józsefet? Neked mi mindenben segített már Isten? Mit mondasz, amikor megköszönöd Istennek imádságban, hogy segített neked?	Isten mindig vigyáz ránk. Ő segít abban is, hogy megbocsássunk egymásnak. Te is mindig bízhatasz Istenben!
32.	Isten minden útján vigyázott Józsefre. József kalandos története végén kibékült a testvéreivel. Keressd meg az egyforma képeket!	Keressd a páriát! képes átlagos		

IV. FELADATOK RAJZAI

József – 1. feladat
Beszélgetsetek a képről!

József – 2. feladat
Beszélgetsetek a képről!

József – 3. feladat
Beszélgetsetek a képről!

József – 4. feladat
Beszélgetsetek a képről!

József – 5. feladat
Beszélgetsetek a képről!

József – 6. feladat
Beszélgetsetek a képről!

József – 7. feladat
Beszélgetsetek a képről!

József – 8. feladat
Beszélgetsetek a képről!

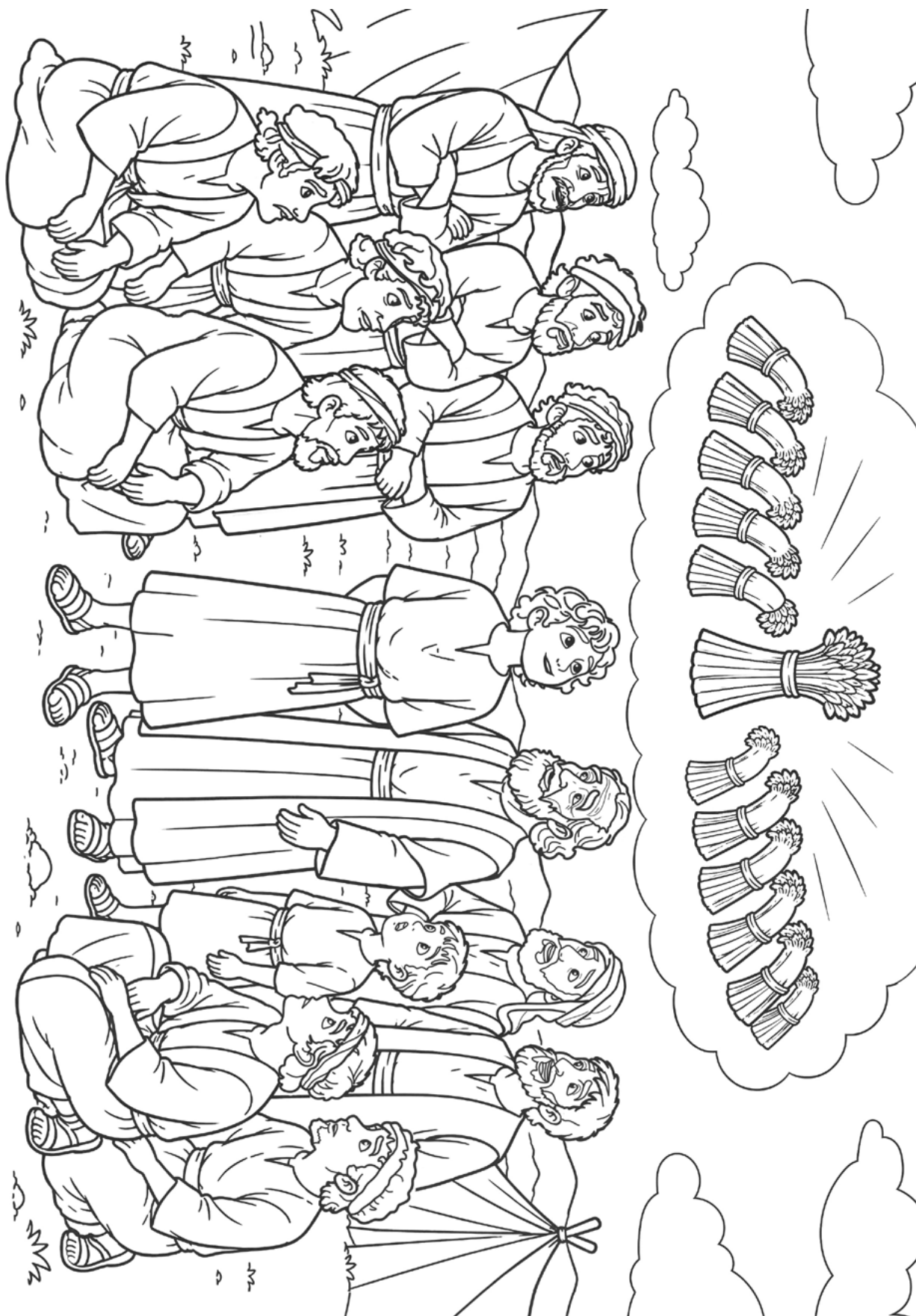
József – 9. feladat
Beszélgetsetek a képről!

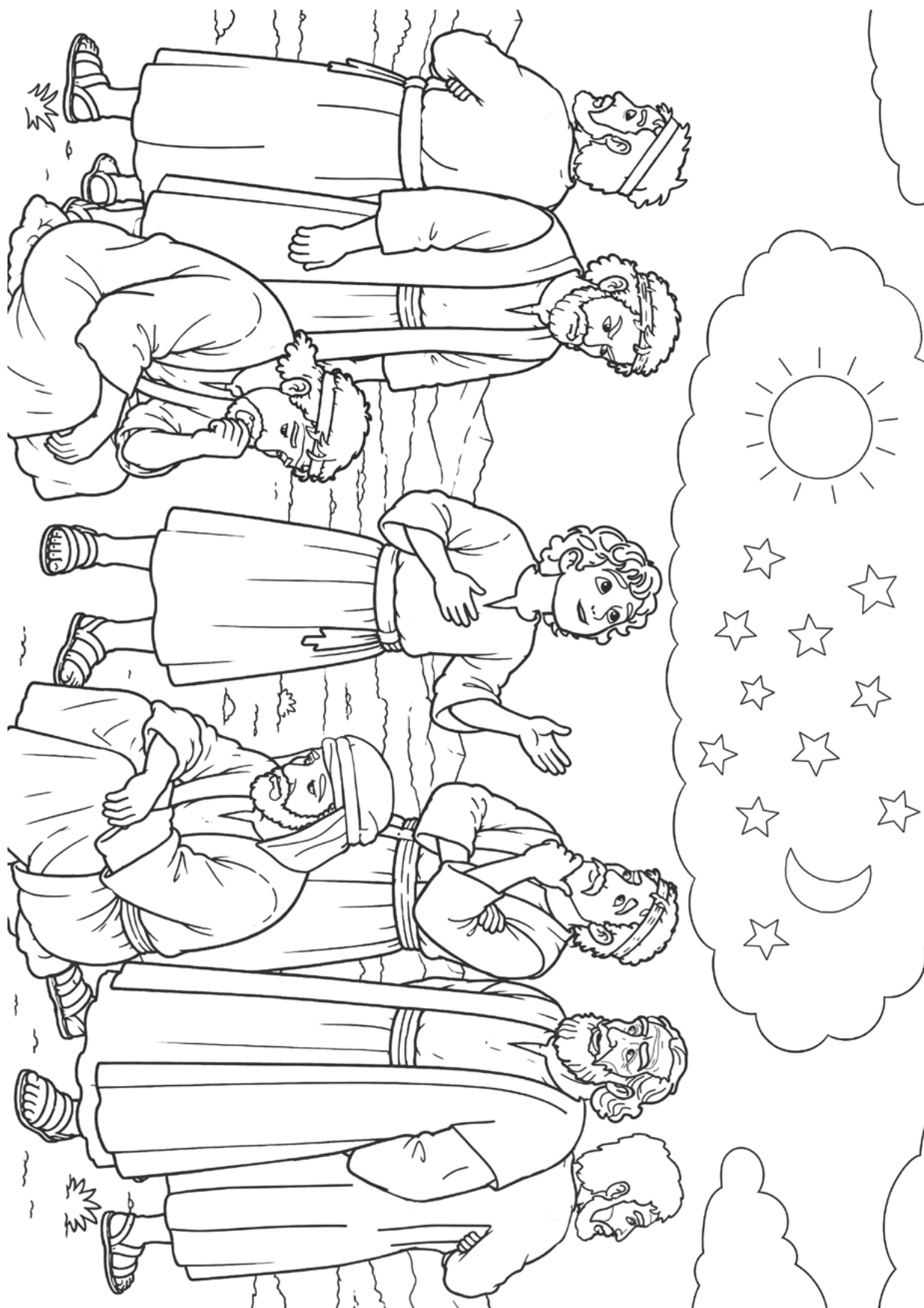
József – 10. feladat
Beszélgetsetek a képről!

József – 11. feladat
Beszélgetsetek a képről! Mutasd meg Józsefet! Számláld meg József testvéreit!

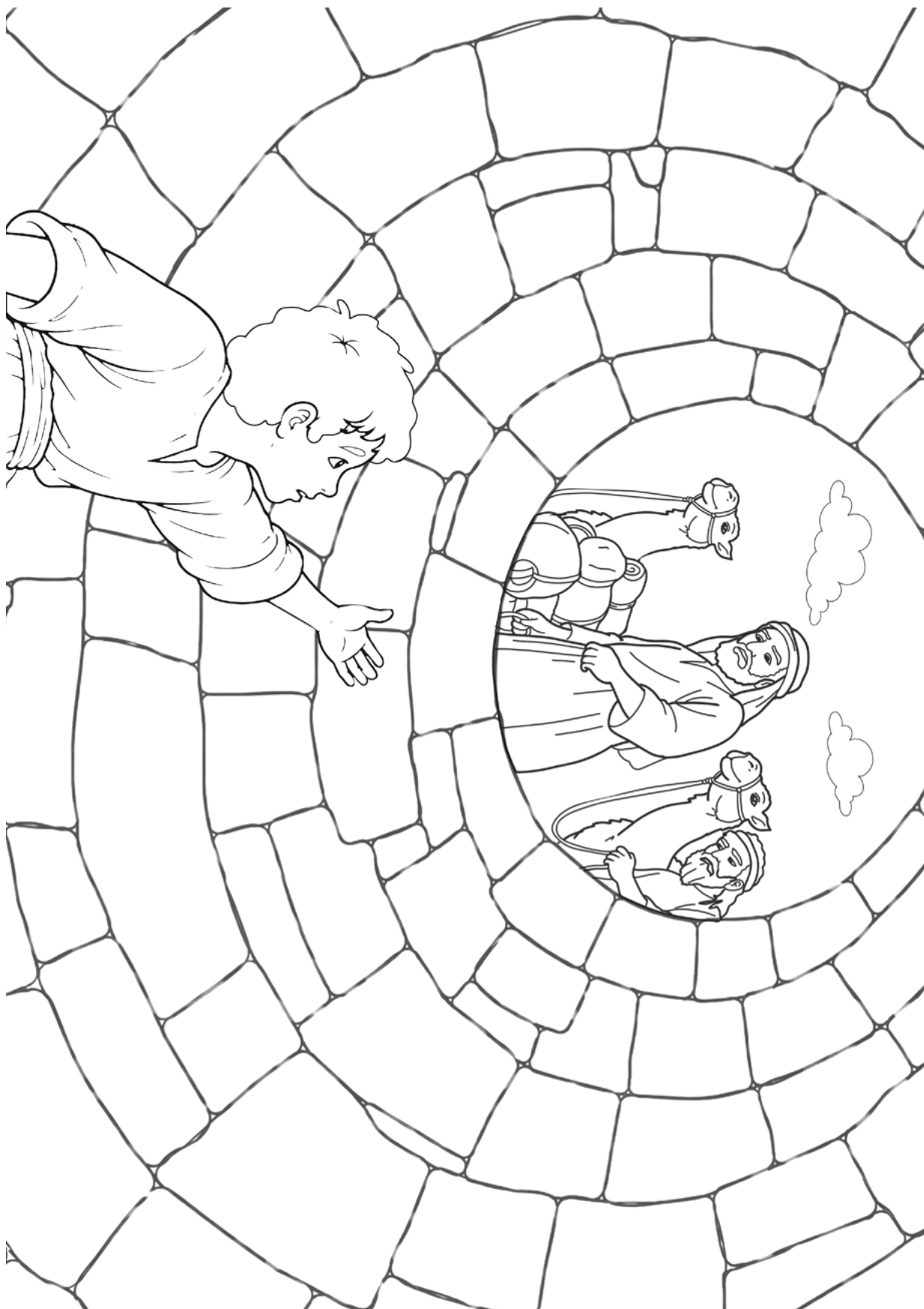
József – 12. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki azt, amiről József álmodott!

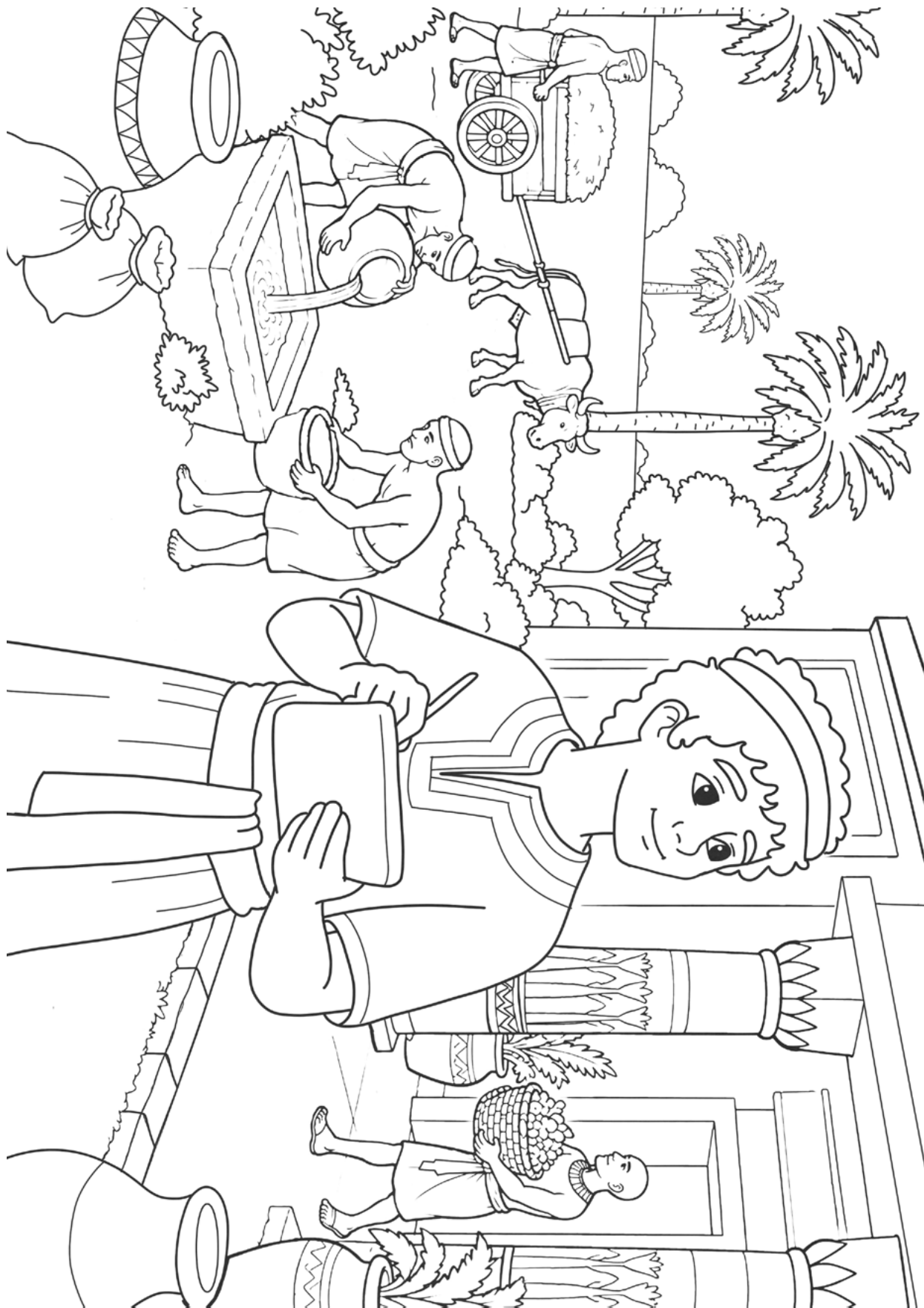
József – 13. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki Jákóbot és Józsefet!

József – 14. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki Józsefet a kútban!

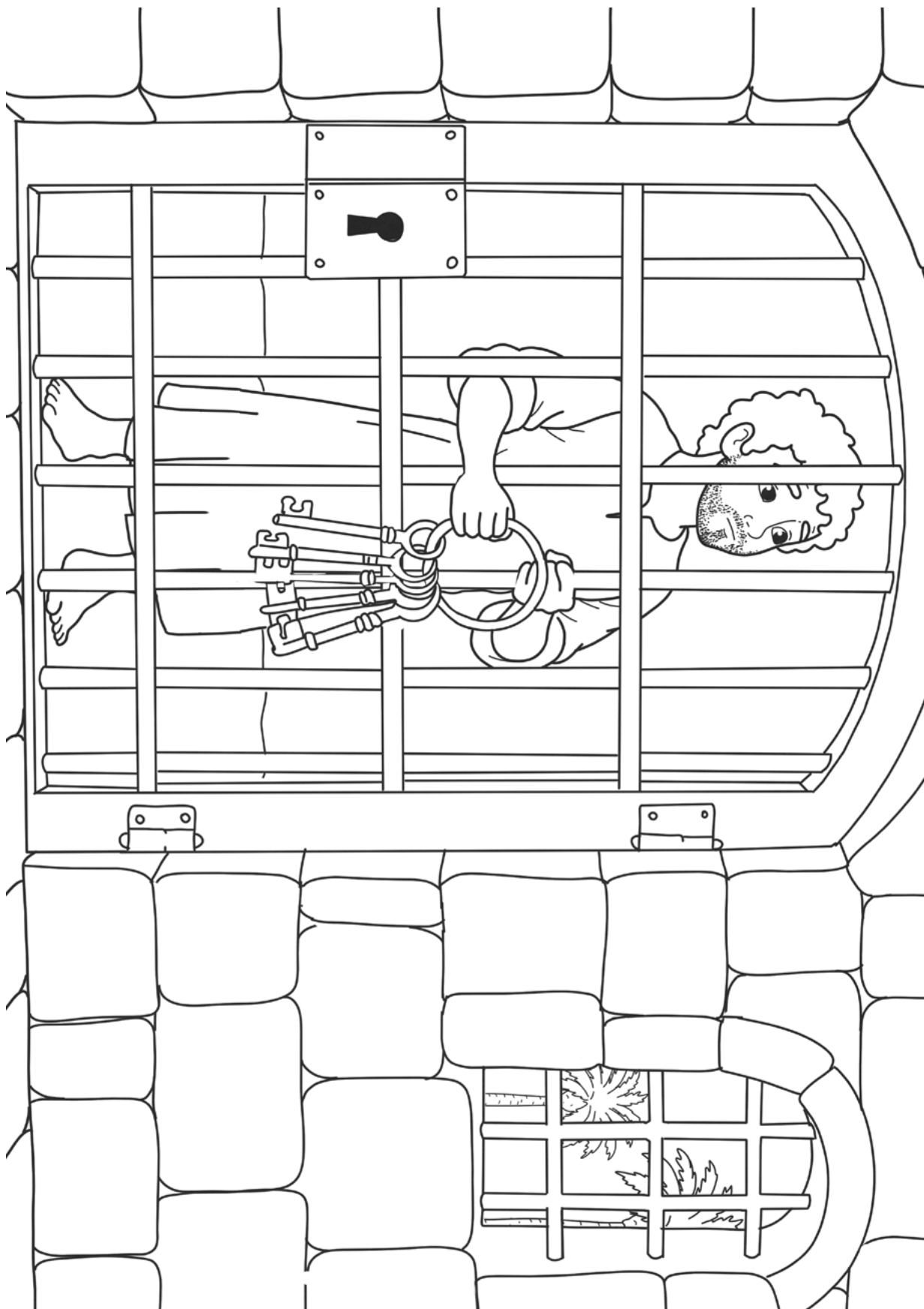

József – 15. feladat
Beszélgetsetek a képről! Mutasd meg azt, amit a ház körül érdekesnek találsz!

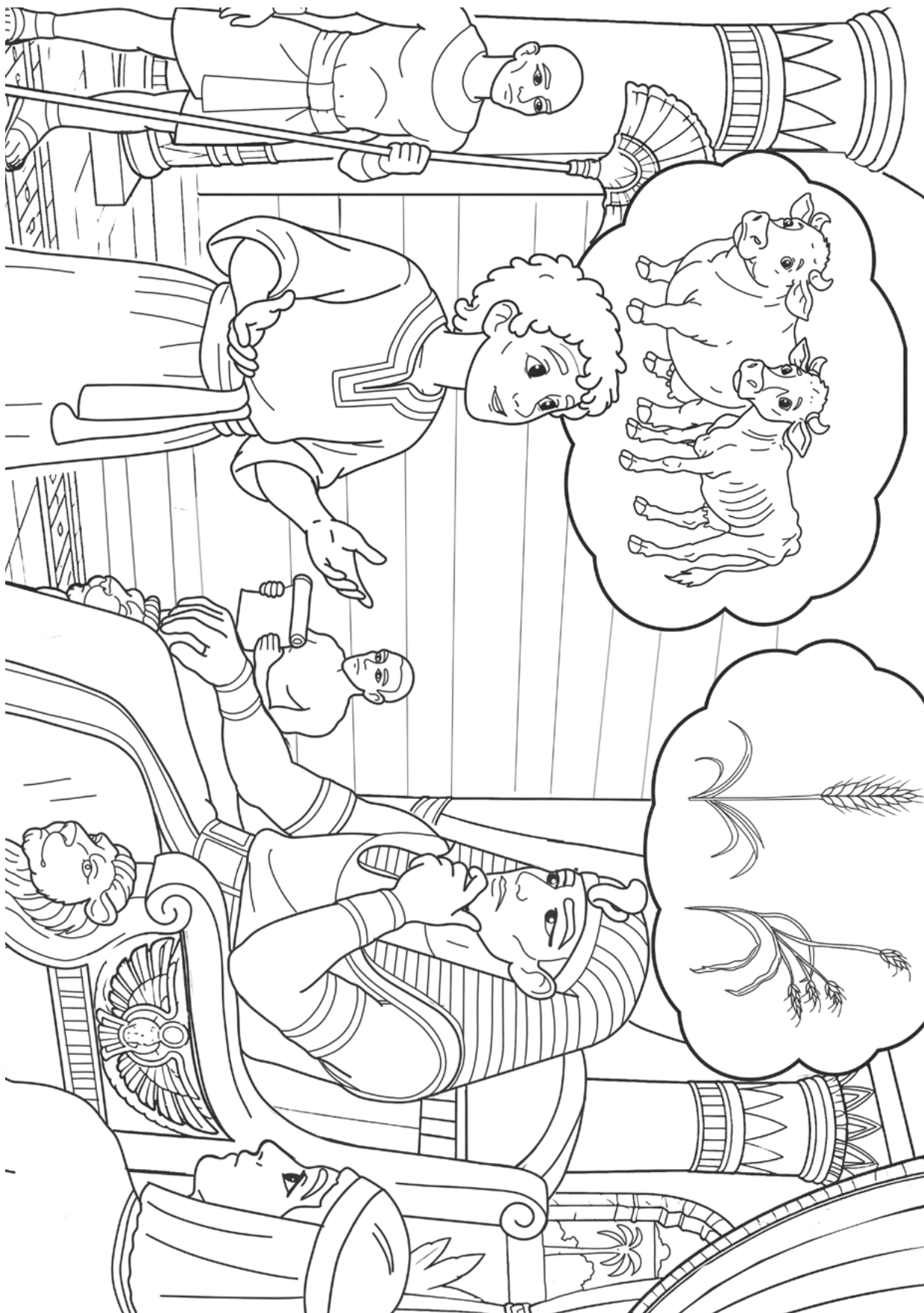

József – 16. feladat

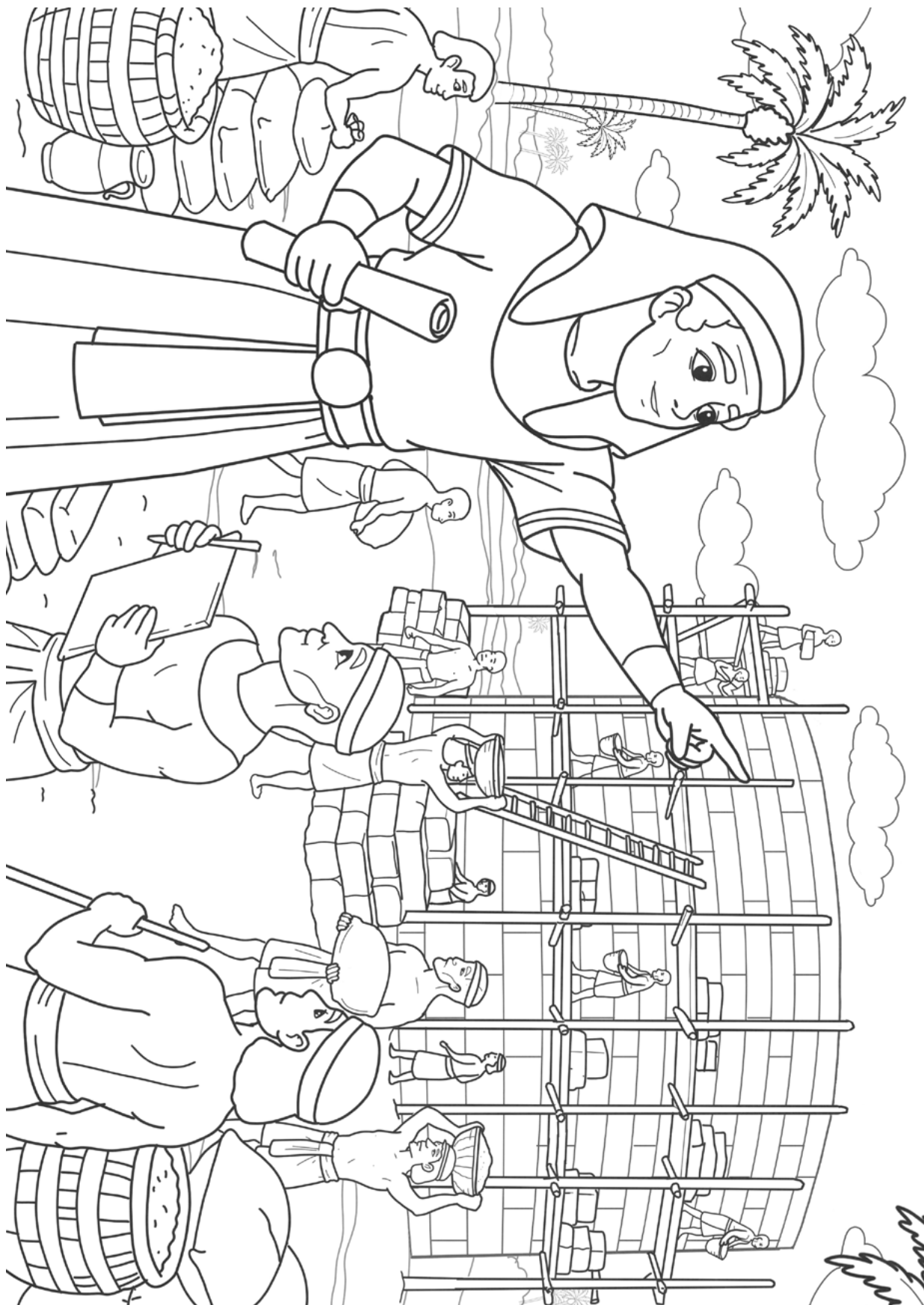
Beszélgessetek a képről! Emeld ki, húzd át vastag vonallal az ajtó és az ablak rácsait!

József – 17. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki a fáraót!

József – 18. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki az épülő raktárt!

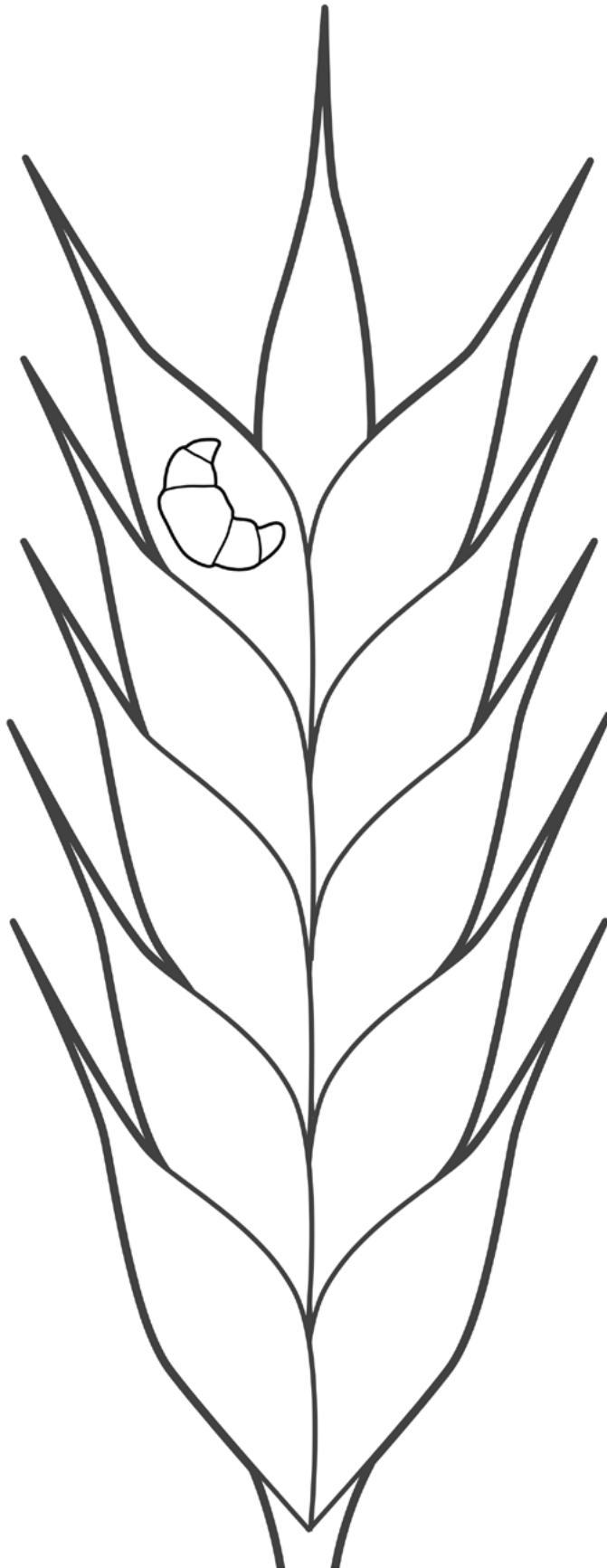
József – 19. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki a testvéreket és Józsefet különböző színnel!

József – 20. feladat
Beszélgetsetek a képről! Színezd ki Józsefet és a testvéreit ugyanolyan színnel!

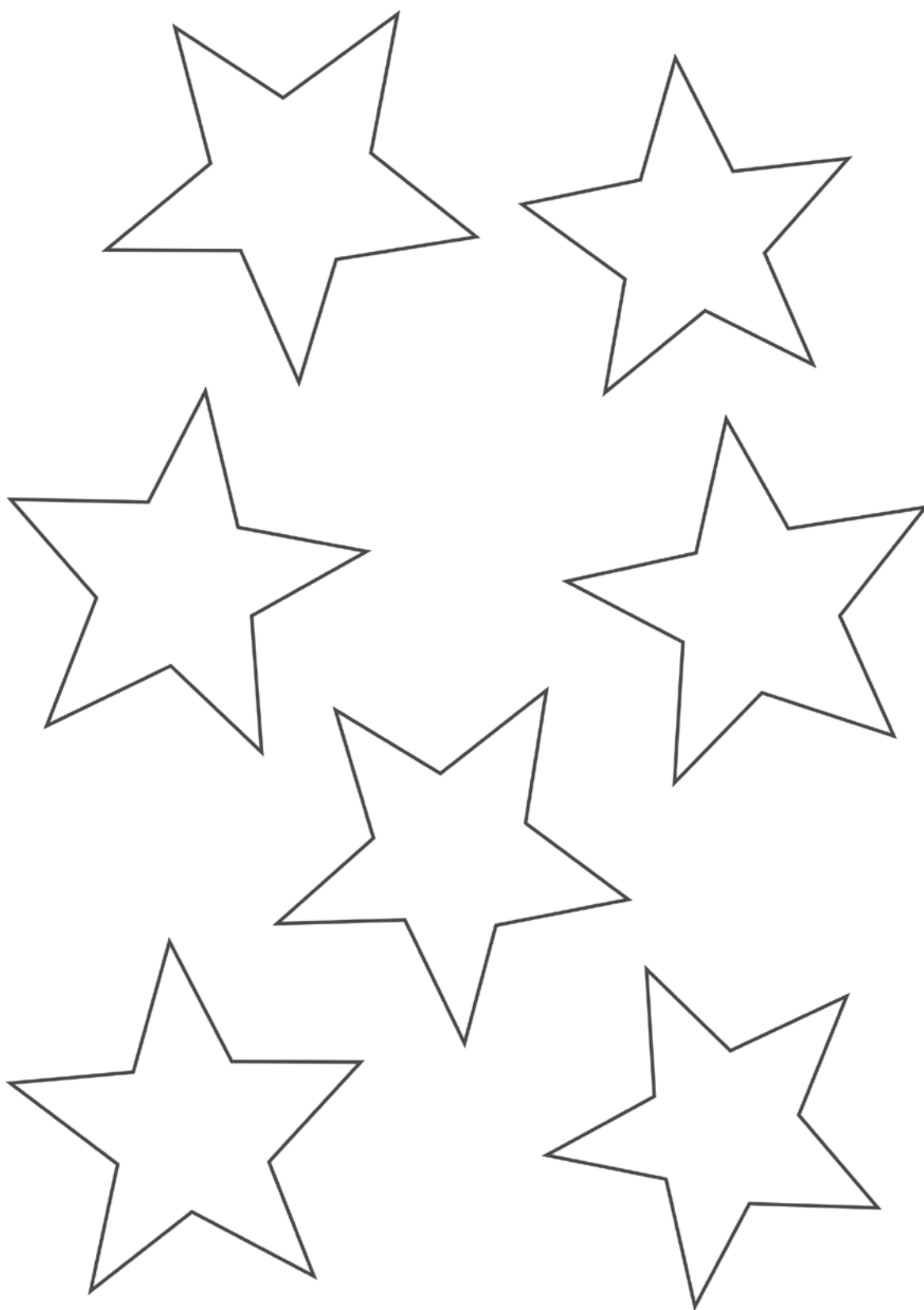

József – 21. feladat
Rajzold a gabonaszemekbe, mi mindennel gondoskodik rólad Isten!

József – 22. feladat

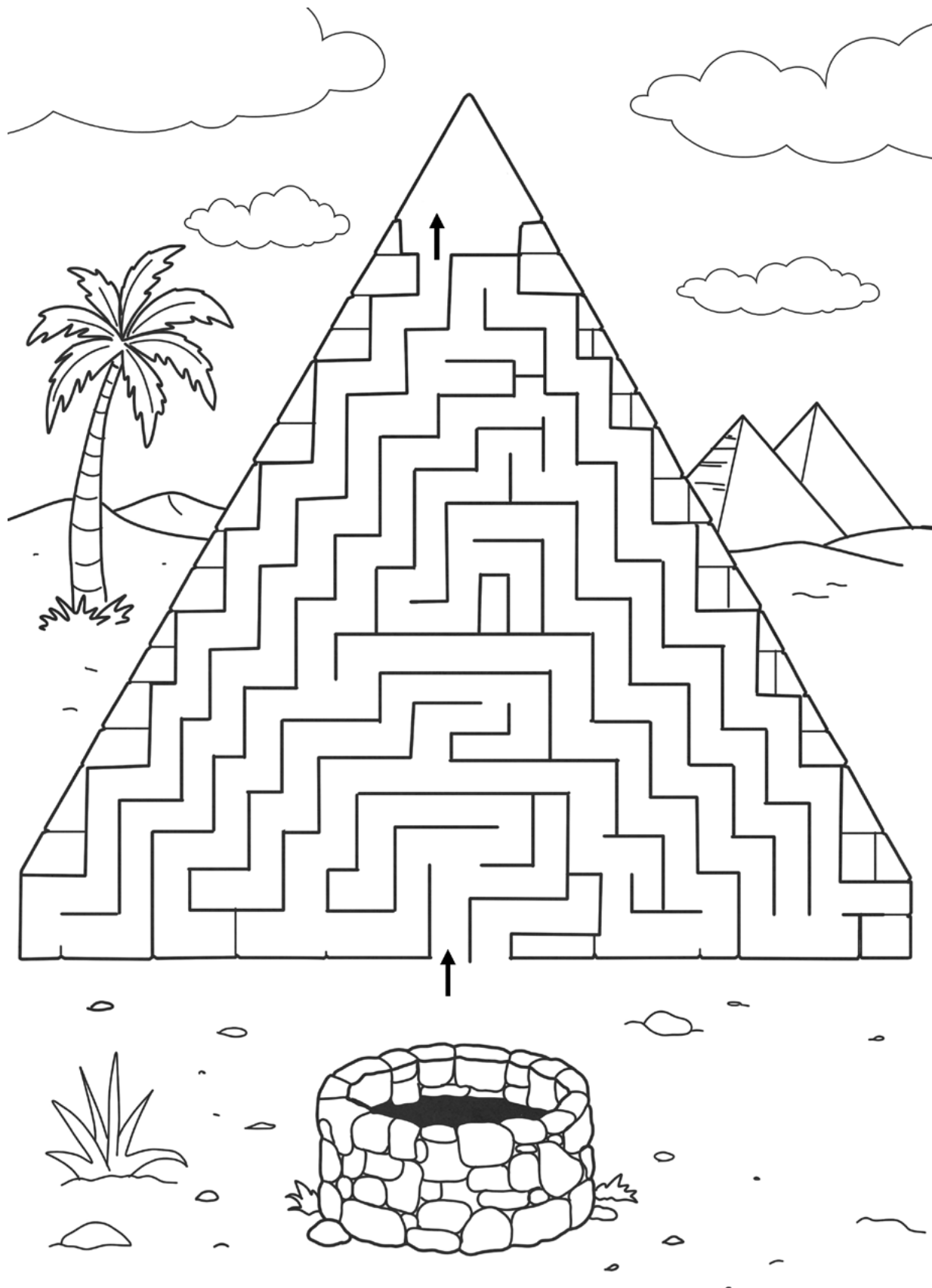
Rajzold be a barátaid jelét a csillagokba! A saját jeledet is rajzold be az egyikbe!

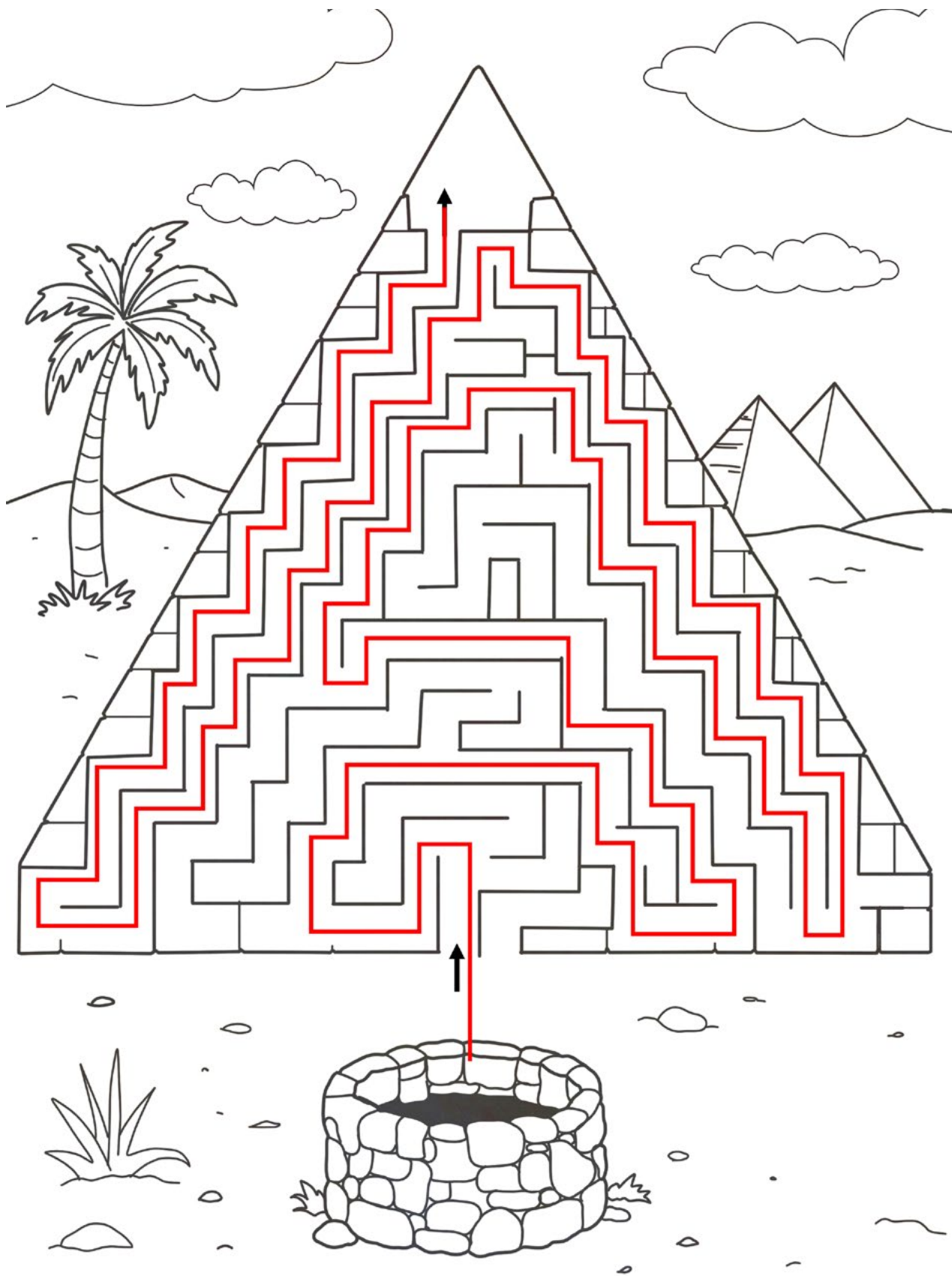
József – 23. feladat
Folytasd a díszítősorokat József tarka ruháján!

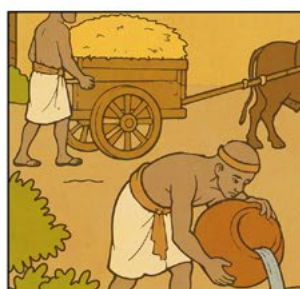
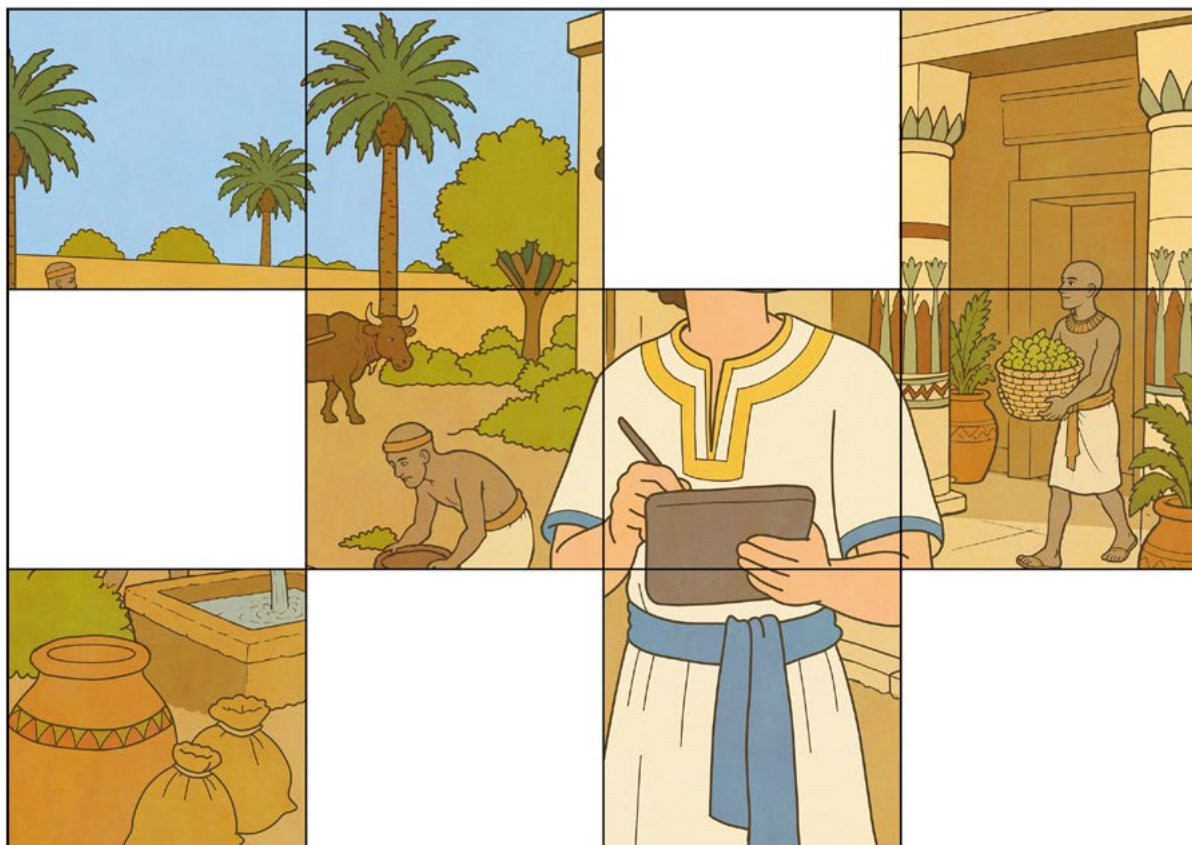
József – 24. feladat
Vezesd Józsefet a kúttól Egyiptomba!

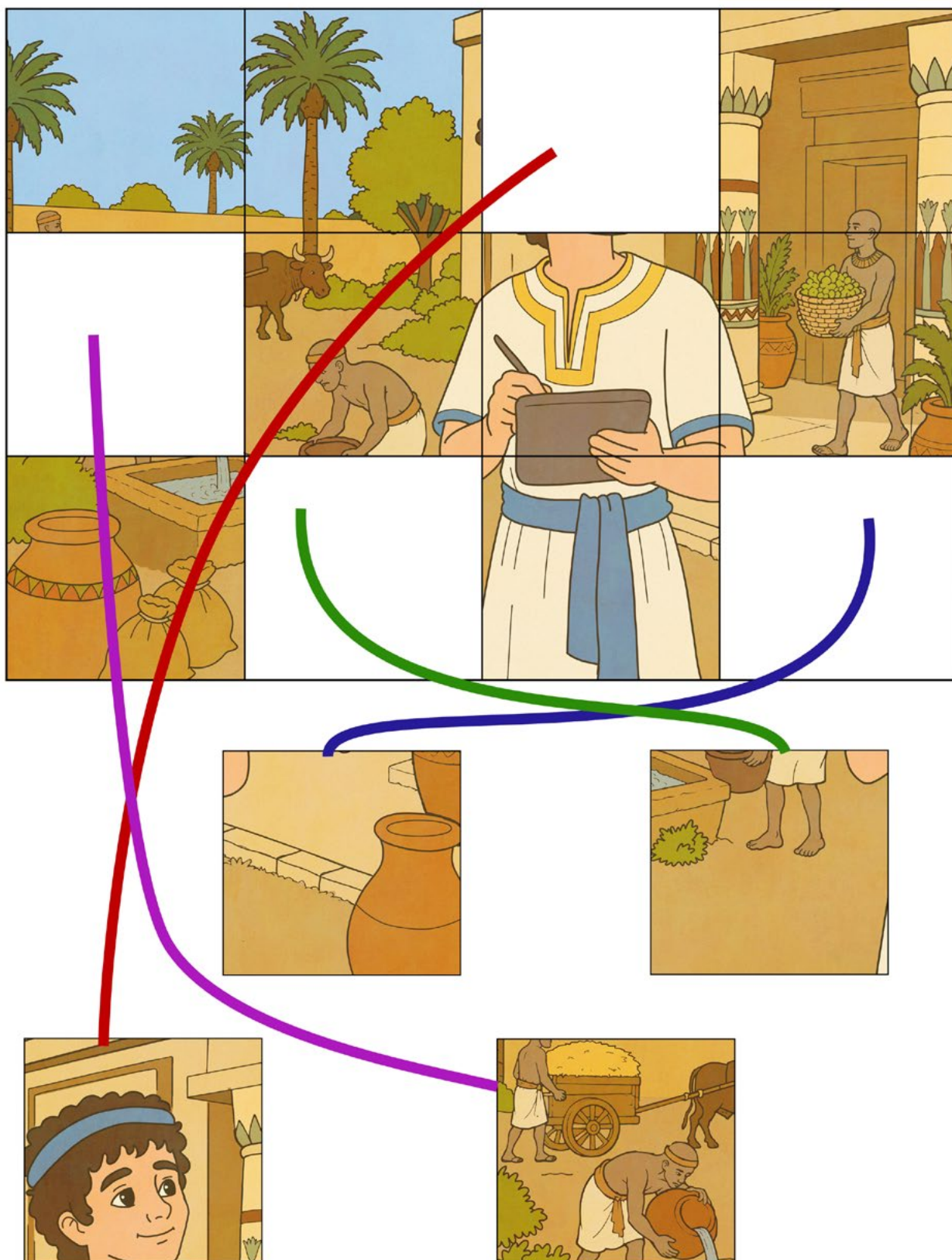
József – 24. feladat – megoldás
Vezesd Józsefet a kúttól Egyiptomba!

József – 25. feladat
Keresd meg a kép hiányzó részeit és kösd össze az üres helyekkel!

József – 25. feladat – megoldás
Keresd meg a kép hiányzó részeit és kösd össze az üres helyekkel!

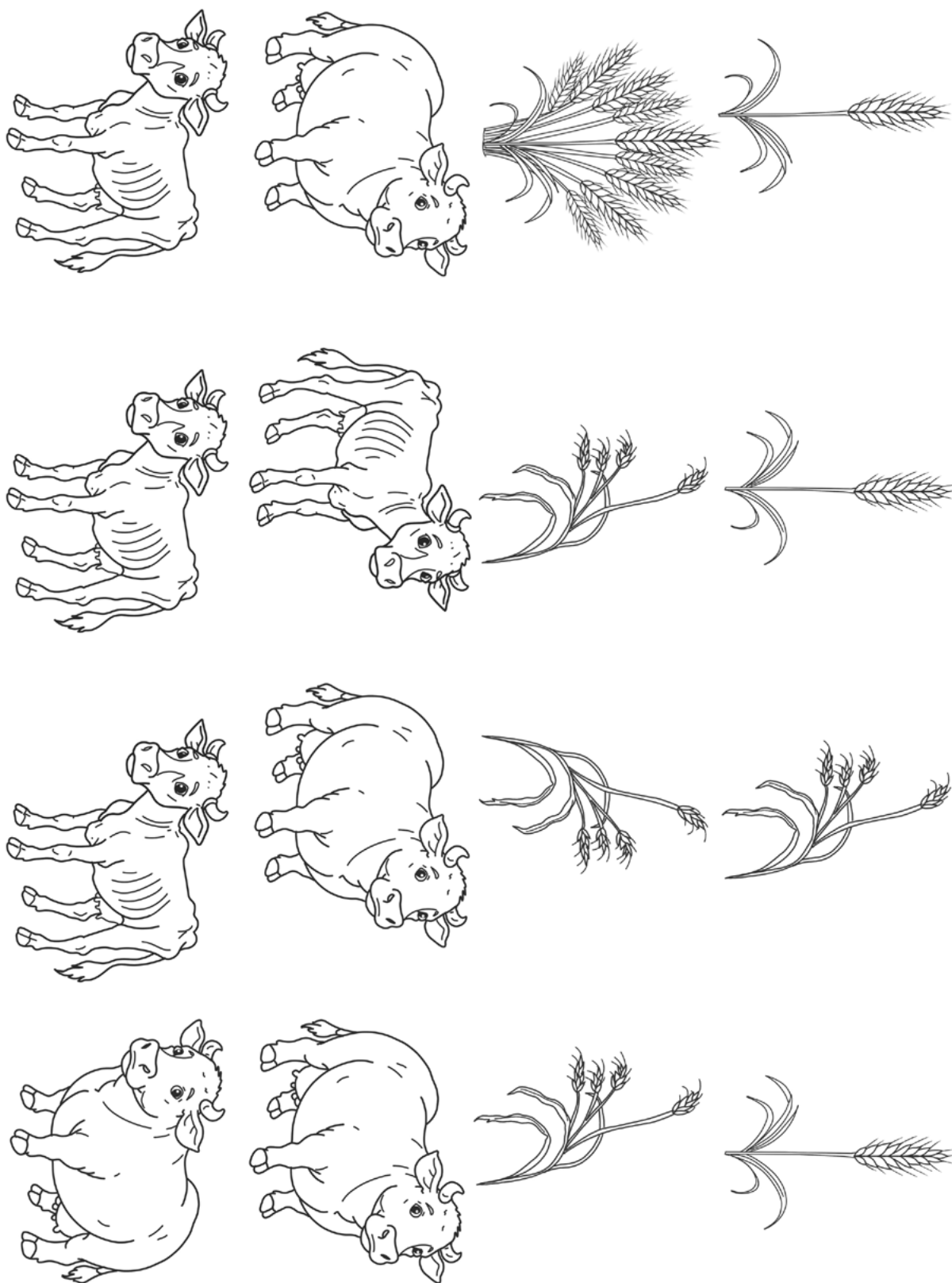

József – 26. feladat

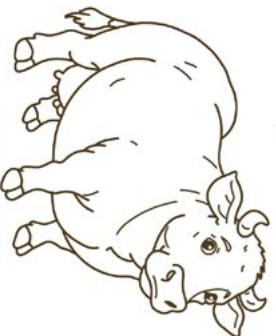
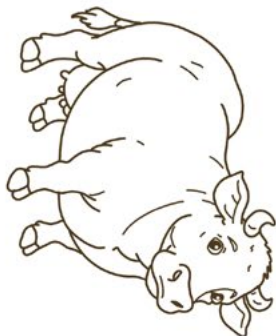
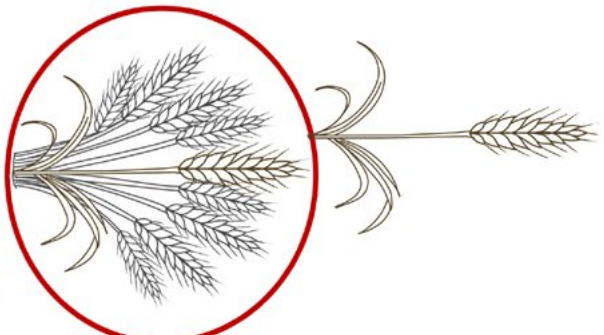
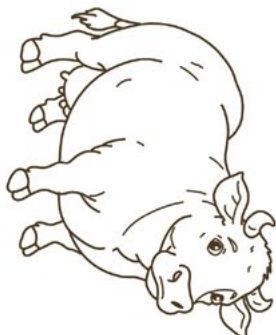
Te milyen feladatokat tudsz elvégezni? Tedd egymás mellé az összetartozókat!
(Vágjuk ki egyenként a kis képeket és összekeverve tesszük a gyerekek elé!)

József – 27. feladat
 Válaszd ki azt, amelyik különbözik a többitől! Karikázd be!

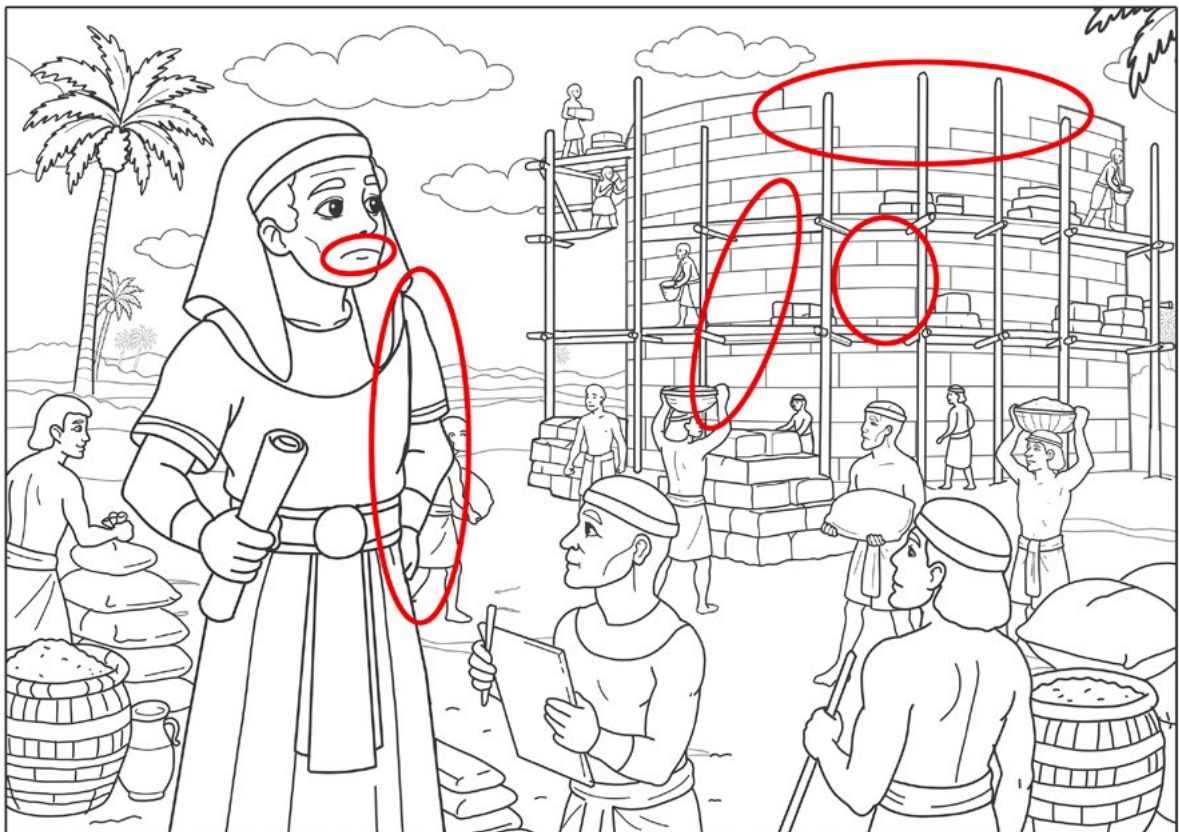
József – 27. feladat – megoldás
Válaszd ki azt, amelyik különbözik a többitől! Karikázd be!

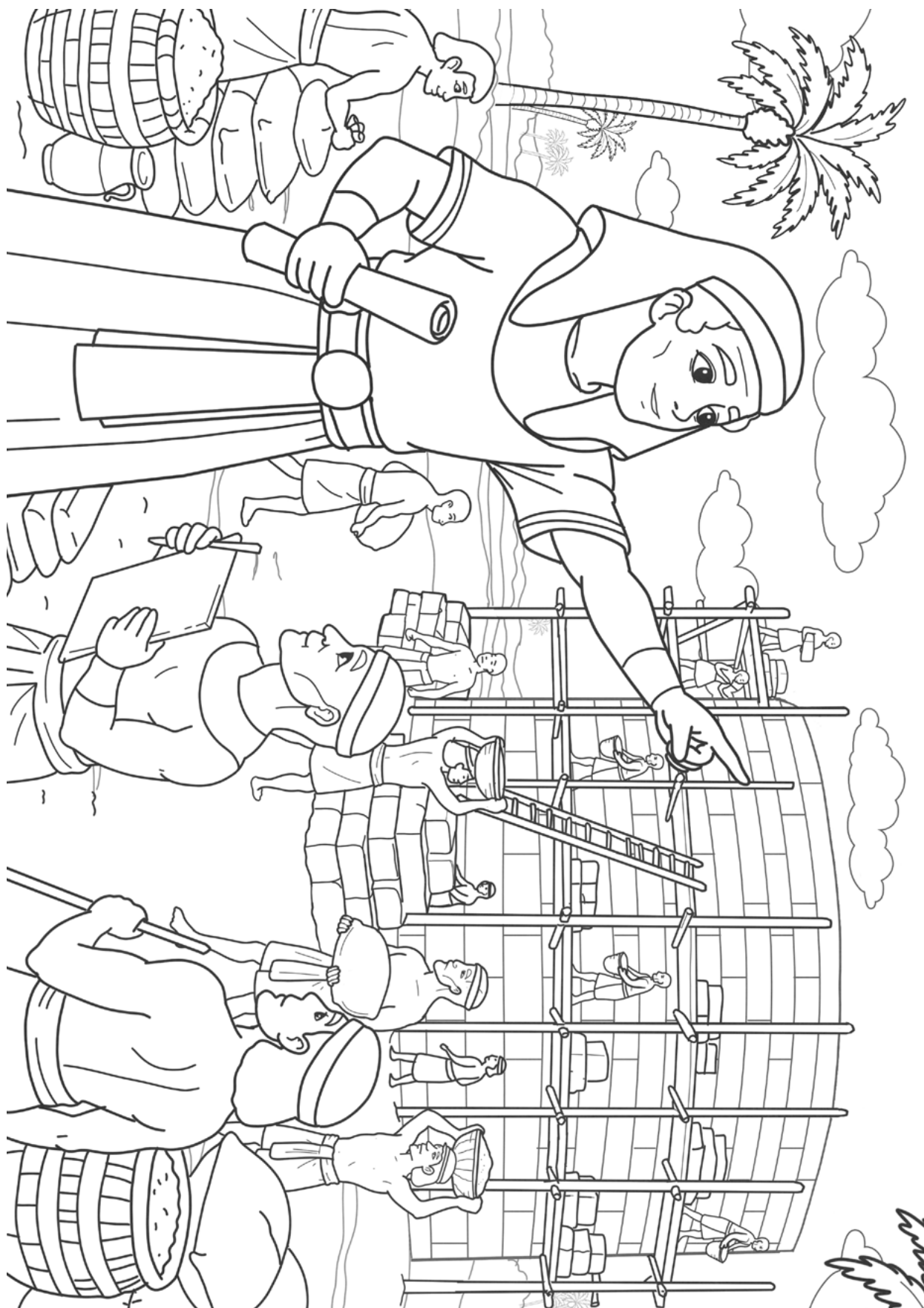
József – 28. feladat
Keresd meg az öt különbséget a két kép között!

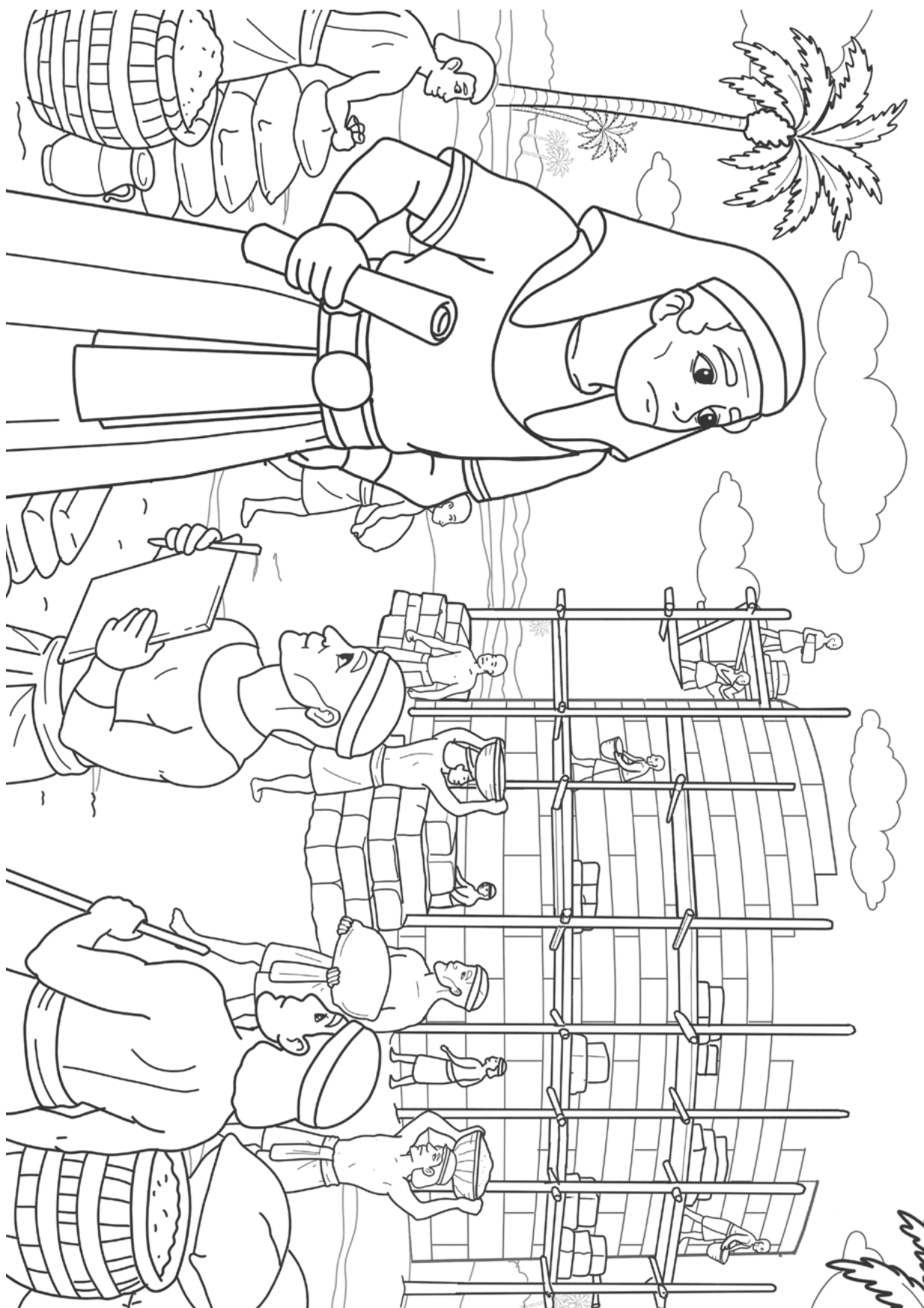
József – 28. feladat – megoldás
Keresd meg az öt különbséget a két kép között!

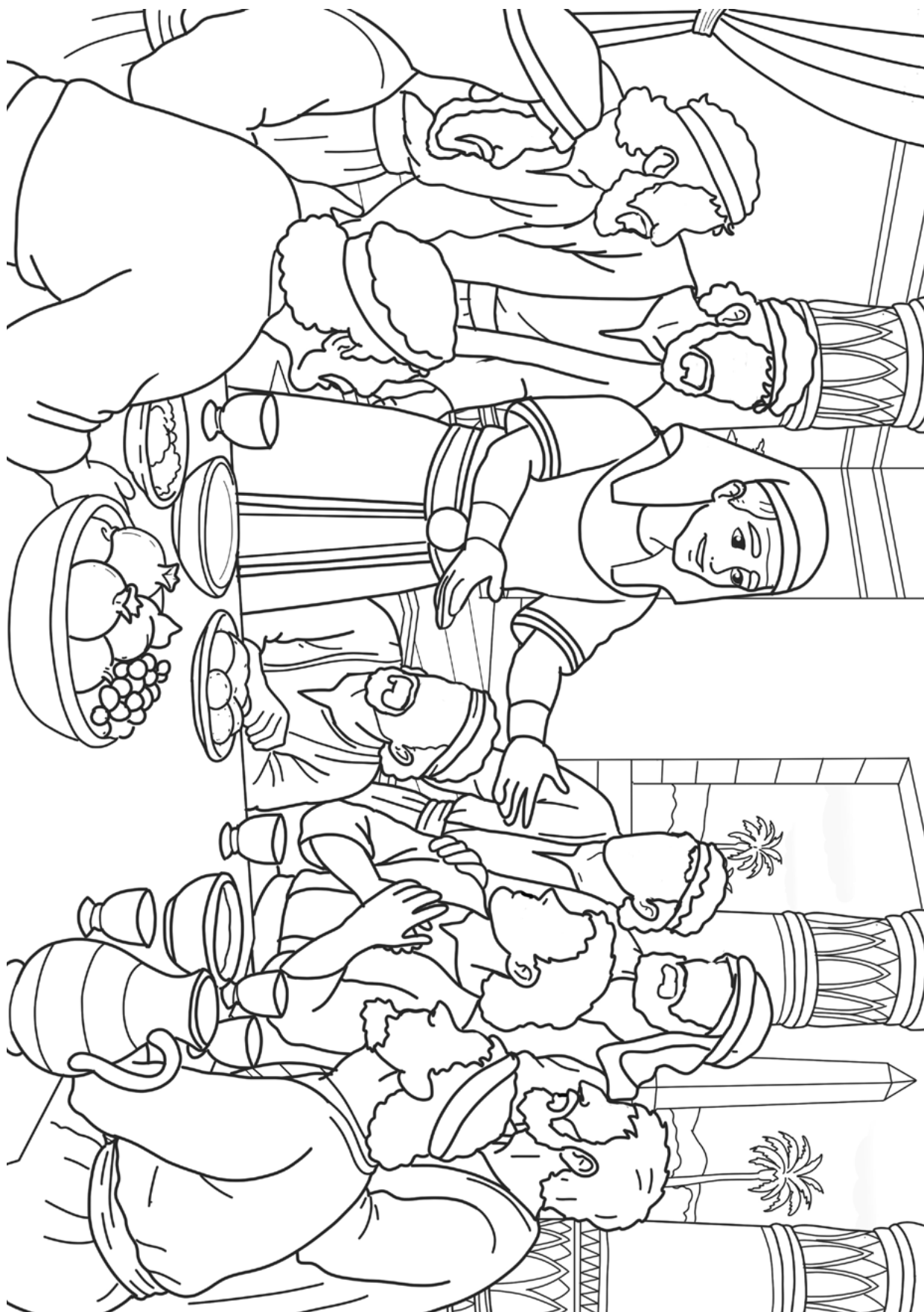
József – 28. feladat – felső kép
Keresd meg az öt különbséget a két kép között!

József – 28. feladat – alsó kép
Keresd meg az öt különbséget a két kép között!

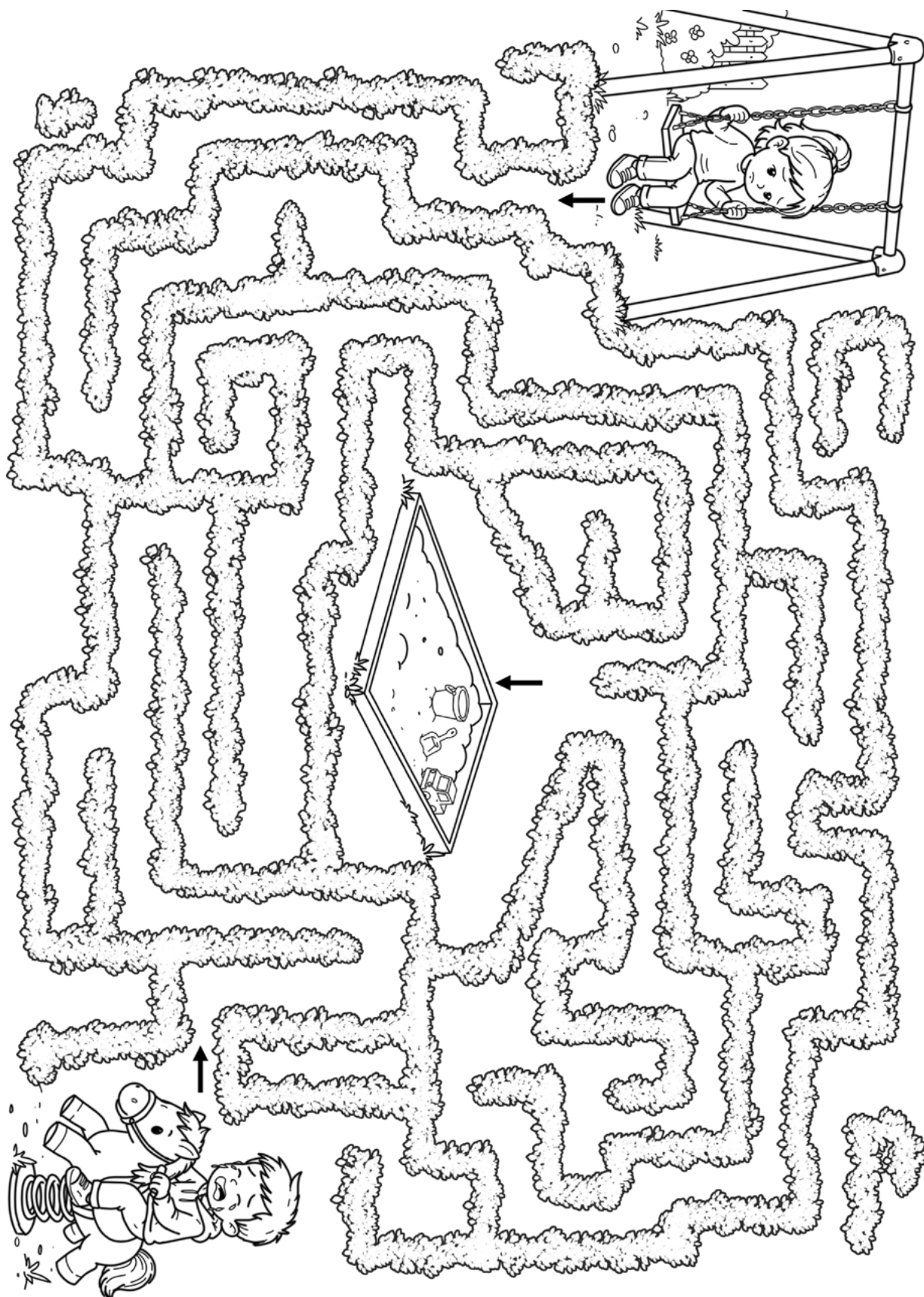

József – 29. feladat
Rajzolj mosolygó, örvendező arcot a testvéreknek!

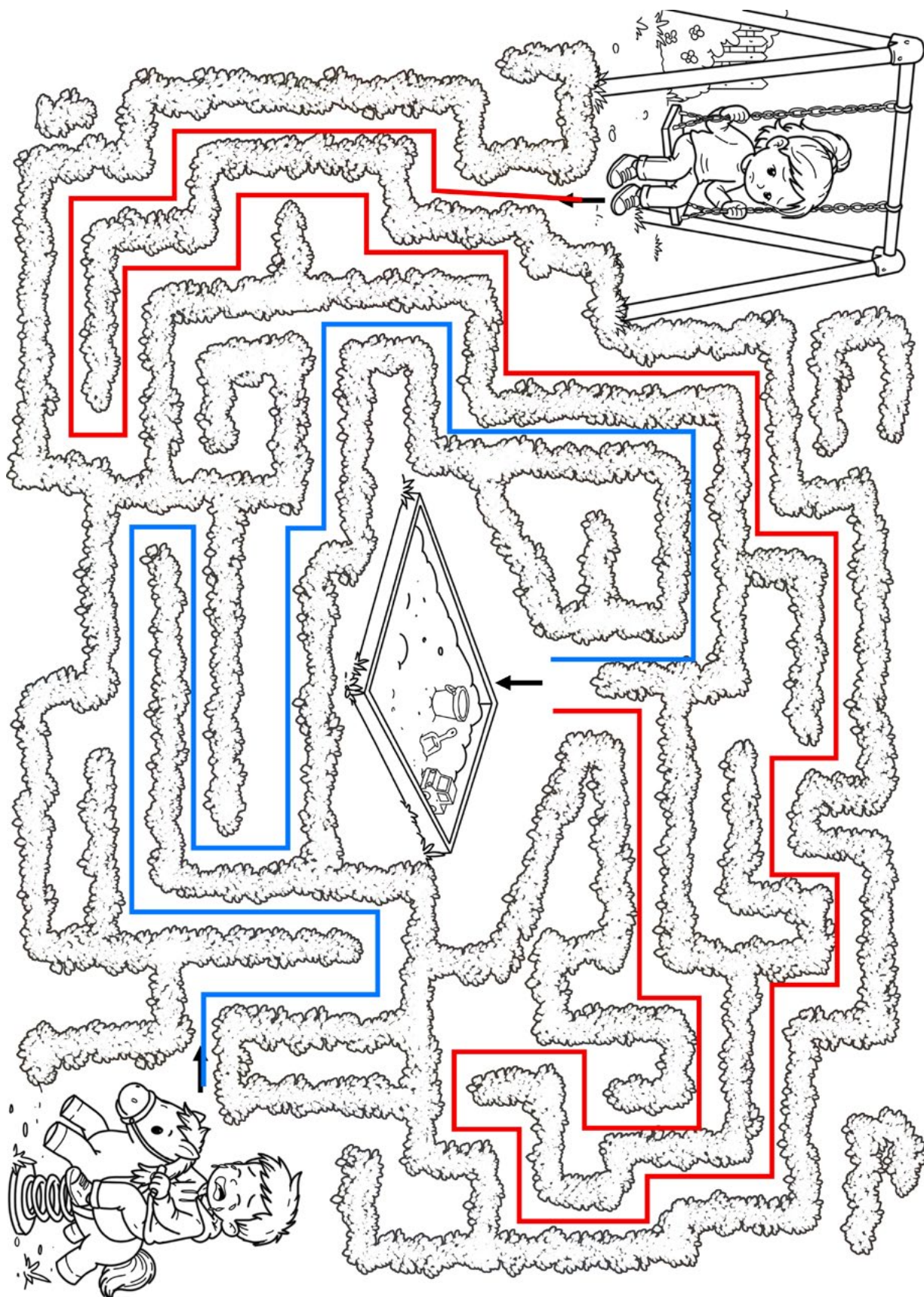
József – 30. feladat

Beszélgétek meg, vajon miért szomorúak a gyerekek! Mi történhetett? Hogyan érezhetnék magukat jobban? Vezesd egymáshoz a gyerekeket!

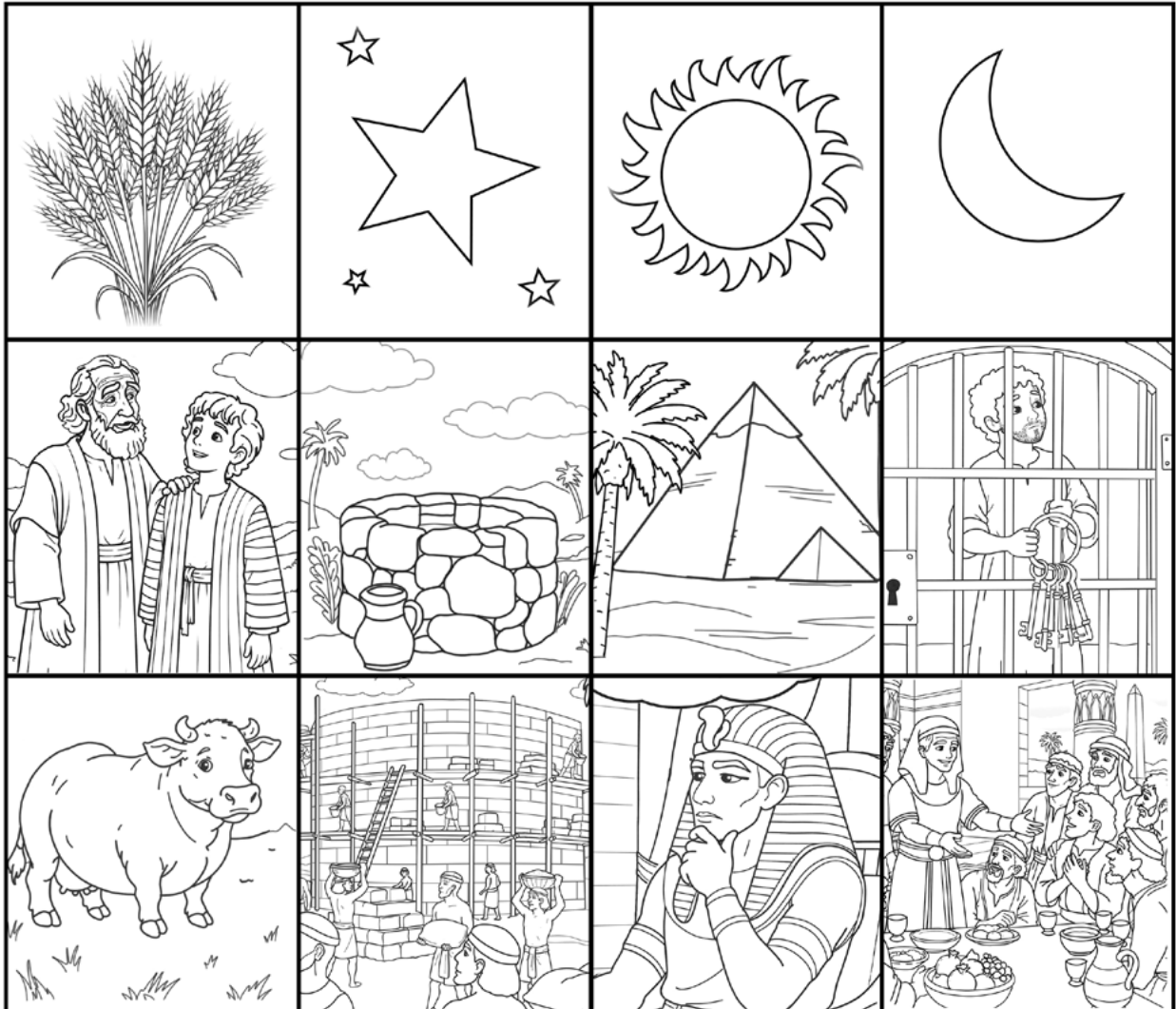
József – 30. feladat – megoldás

Beszélgétek meg, vajon miért szomorúak a gyerekek! Mi történhetett? Hogyan érezhetnék magukat jobban? Vezesd egymáshoz a gyerekeket!

József – 31. feladat

Keresd meg és színezd ugyanolyanra az egyforma képeket!
(Nyomtassuk ki kétszer, majd vágjuk ki egyenként a kis képeket a játék előtt!)

József – 32. feladat
 Keresd meg az egyforma képeket!
 (Nyomtassuk ki kétszer, majd vágjuk ki egyenként a kis képeket a játék előtt!)

